

Analiza poreznog klina u Europskoj uniji

Klasić, Tina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:363000>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Integrirani preddiplomski i diplomski studij
Poslovna ekonomija – smjer Financije

ANALIZA POREZNOG KLINA U EUROPSKOJ UNIJI

Diplomski rad

Tina Klasić

Zagreb, rujan, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Integrirani preddiplomski i diplomski studij
Poslovna ekonomija – smjer Financije

ANALIZA POREZNOG KLINA U EUROPSKOJ UNIJI
TAX WEDGE ANALYSIS IN THE EUROPEAN UNION

Diplomski rad

Tina Klasić, 0067583522

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Maja Mihelja Žaja

Zagreb, rujan, 2023.

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je porezni klin te je cilj analizirati visinu poreznog klina u Republici Hrvatskoj u usporedbi sa zemljama Europske unije. Porezni klin jest razlika iznosa kojeg poslodavci isplaćuju u obliku plaće, uključujući doprinose, te iznosa koji nakon oporezivanja primaju zaposleni, imajući u vidu izuzeća kod plaćanja doprinosa i primanja. Porezni klin u Republici Hrvatskoj sastoji se od doprinosa zaposlenih, doprinosa poslodavaca te poreza na dohodak umanjenih za državne transfere. Doprinosi za socijalno osiguranje imaju najveći udio u poreznom opterećenju dohotka od rada. Kod kućanstava s djecom primijećeno je ublažavanje poreznog klina kroz smanjenje porezne obveze i korištenje državnih transfera. Rast poreznog klina utječe na razinu nezaposlenosti te se time povećava trošak radne snage poduzeća.

Cljučne riječi: porezni klin, porez na dohodak, doprinosi za socijalno osiguranje, dohodak, porezno opterećenje

SUMMARY

The topic of this thesis is the tax wedge, and the goal is to analyze the height of the tax wedge in the Republic of Croatia in comparison with the countries of the European Union. The tax wedge is the difference between the amount that the employer pays in the form of wages, including contributions, and the amount that the employees receive after taxation, taking into account the exemptions for the payment of contributions and income. The tax wedge in the Republic of Croatia consists of employee contributions, employer contributions, and income tax lessened by state transfers. Contributions for social insurance have the largest share in the tax burden of income from work. In the case of households with children, a reduction in the tax wedge was observed through the reduction of tax liabilities and the use of state transfers. The growth of the tax wedge affects the level of unemployment, thereby increasing the cost of the company's workforce.

Key words: tax wedge, income tax, social security contributions, income, tax load

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad / seminarski rad / prijava teme diplomskog rada isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada / prijave teme nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog izvora te da nijedan dio rada / prijave teme ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem, također, da nijedan dio rada / prijave teme nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Tina Klasić

(vlastoručni potpis studenta)

Zagreb, 24.09.2023.

(mjesto i datum)

STATEMENT ON THE ACADEMIC INTEGRITY

I hereby declare and confirm by my signature that the final thesis is the sole result of my own work based on my research and relies on the published literature, as shown in the listed notes and bibliography.

I declare that no part of the thesis has been written in an unauthorized manner, i.e., it is not transcribed from the non-cited work, and that no part of the thesis infringes any of the copyrights.

I also declare that no part of the thesis has been used for any other work in any other higher education, scientific or educational institution.

Tina Klasić

(personal signature of the student)

Zagreb, 24.09.2023.

(place and date)

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
1.1.	Definiranje predmeta i ciljeva istraživanja	1
1.2.	Metode i izvori istraživanja	1
1.3.	Sadržaj i struktura rada	2
2.	POREZ NA DOHODAK	3
2.1.	Definicija i obilježja poreza na dohodak	3
2.2.	Učinci poreza na plaće	6
2.3.	Porezne stope i načela oporezivanja dohotka	9
3.	POREZNI KLIN	13
3.1.	Definicija i značaj poreznog klina	13
3.2.	Sustavi socijalnog osiguranja	17
3.3.	Doprinosi za socijalno osiguranje	19
3.4.	Razlike u financiranju sustava socijalnog osiguranja pojedinih zemalja	21
4.	ANALIZA POREZNOG KLINA U REPUBLICI HRVATSKOJ I ODABRANIM ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE	26
4.1.	Prosječna plaća i zaposlenost u Republici Hrvatskoj	26
4.2.	Porezni klin u Republici Hrvatskoj	29
4.3.	Usporedba poreznog klina sa zemljama Europske unije	33
5.	ZAKLJUČAK	40
	POPIS LITERATURE	41
	POPIS TABLICA	44
	POPIS GRAFIKONA	44
	ŽIVOTOPIS	45

1. UVOD

1.1. Definiranje predmeta i ciljeva istraživanja

Porezni klin predstavlja razliku između izdataka za rad koje izdvaja poslodavac te neto plaće koju prima zaposleni. U Republici Hrvatskoj u porezni klin ulaze doprinosi poslodavaca, doprinosi zaposlenih te porez na dohodak umanjen za državne transfere. Doprinosi za socijalno osiguranje zauzimaju najveći udio poreznog opterećenja vezanog uz dohodak od rada u Hrvatskoj. Rast poreznog klina uzrokuje povećanje troška radne snage i dolazi do smanjenja plaća. To je jedan od ključnih čimbenika pri odluci o zapošljavanju te na taj način porezni klin ima neizravan utjecaj na nezaposlenost. Smanjenje plaća smanjuje motiviranost radnika, što uzrokuje prestanak rada i rast državnih zahtjeva za dodatnim oporezivanjem. To predstavlja dodatan trošak za radnika, a samim time usporava se razvoj gospodarstva i životnog standarda građana. Sukladno navedenom, glavni ciljevi diplomskog rada su prikazati pojam i karakteristike poreza na dohodak, pojam i specifičnosti poreznog klina, kao i analizu visine istog u Republici Hrvatskoj te napraviti usporedbu s odabranim zemljama Europske unije. Očekivani doprinos rada očituje se u usporedbi visine doprinosa pojedinih zemalja Europske unije i Republike Hrvatske te razlika u financiranju samih sustava socijalnog osiguranja.

1.2. Metode i izvori istraživanja

Kod pisanja rada korišteni su dominantno sekundarni izvori podataka: znanstveni članci, knjige, podaci s interneta, statistički podaci, publikacije, stručni članci, javno objavljeni podaci te ostali dostupni izvori. U pogledu same analize poreznog klina, korišteni sekundarni podaci obuhvaćaju podatke Eurostata i Državnog zavoda za statistiku, uz dosadašnja istraživanja na temu. Za potrebe pisanja korišteno je nekoliko metoda prikupljanja podataka koje su navedene u nastavku. Induktivna metoda koristit će se kako bi se iz pojedinačnih zaključaka stvorili opći zaključci koji imaju generalnu primjenu. Za opisivanje pojmova i činjenica koristit će se metoda deskripcije. Također, primijenjena je statistička metoda, s obzirom da su svi rezultati izračunati na temelju statističkih podataka od strane autora. Metodom komparacije istražilo se i usporedilo određene podatke za Republiku Hrvatsku sa povezanim podacima u zemljama Europske unije. Na samom kraju rada, metodom sinteze analizirani su podaci te izvučeni zaključci do kojih je došlo pisanjem ovog rada.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad je podijeljen na pet poglavlja. Prvo poglavlje jest uvodno poglavlje u kojem se definiraju problem i predmet istraživanja te se obrazlažu svrha, metode i ciljevi istraživanja. Drugo poglavlje uključuje teorijski prikaz poreza na dohodak, njegove karakteristike, značaj i važnost. Navedeni su struktura poreznih stopa te načela oporezivanja dohotka koji su temelj poreznog sustava i svaka ih se država mora pridržavati. U trećem dijelu rada pojašnjava se porezni klin i njegov značaj, pregled doprinosa za socijalno osiguranje te podjela sustavima socijalnog osiguranja, a i razlike u financiranju istih. Prosječna plaća i zaposlenost u Republici Hrvatskoj, kao i usporedba poreznog klina u Republici Hrvatskoj sa zemljama Europske unije, analiziraju se u četvrtom dijelu rada. Peti dio utvrđuje zaključna razmatranja rada te se daju ključne spoznaje do kojih je došlo istraživanjem u radu. Na kraju rada nalazi se popis literature, tablica, grafikona i slika te životopis autorice rada.

2. POREZ NA DOHODAK

2.1. Definicija i obilježja poreza na dohodak

Porez na dohodak spada u skupinu izravnih poreza čiji se iznos nameće neposredno na dohodak pojedinca ili kućanstva koji imaju ulogu poreznog obveznika. Porezna obveza ne prevaljuje se na treće osobe, a uobičajeno je da se na poreznu osnovicu poreznog obveznika nameće porez na dohodak prema progresivnim poreznim stopama. Svojstvo progresivnosti jedno je od najznačajnijih karakteristika poreza na dohodak. Zbog mogućnosti ostvarivanja progresivnosti povećanjem poreznih stopa s porastom dohotka, porez na dohodak može se prilagoditi različitim sposobnostima plaćanja poreza pojedinaca te se mogu ublažiti nejednakosti u raspodjeli dohodaka koje nastaju prije oporezivanja (Kesner-Škreb, 2004.). U većini zemalja smatra se jednom od osnovnih vrsta poreza te se zbog svoje progresivnosti, gledano sa strane pravednosti, smatra superiornim u odnosu na ostale poreze (Kesner-Škreb, 2004.).

Porez na dohodak kompleksan je porezni oblik koji donosi nekolicinu problema poput utvrđivanja oporezivog dohotka, opredjeljenja za oporezivanje pojedinca, supružnika ili obitelji i odabira metode utvrđivanja porezne osnovice. Također je jedan od najskupljih oblika poreza. Uvijek se postavlja pitanje ravnomjerne raspoređenosti poreznog tereta među građanima, uz problem potencijalnog narušavanja privatnosti poreznih obveznika. U pogledu pravednosti oporezivanja javlja se problem vezan uz određivanje minimalnih i maksimalnih poreznih stopa, utvrđivanje iznosa porezne stope za pojedini dio porezne osnovice te broj poreznih razreda.

Prema Jelčić (1998.) obilježja primjene poreza na dohodak u suvremenim državama su:

- Ovaj porez obuhvaća ukupan dohodak poreznog obveznika, za razliku od poreza na prihod koji oporezuje samo određene vrste prihoda ili njihove specifične komponente.
- Oporezivim dohotkom smatra se ukupni neto dohodak, uzimajući u obzir troškove potrebne za stvaranje tog dohotka.
- Porez na dohodak se temelji na stjecanju dohotka, odnosno na prihodima koji se tijekom razdoblja oporezivanja stječu.
- Ovaj porez je osoban i uzima u obzir posebne okolnosti poreznog obveznika. To uključuje porezna oslobođenja, odbitke i progresivne porezne stope.

- Porez na dohodak je neposredan porez, što znači da se plaća prije nego što se dohodak potroši.
- To je kompleksan porez koji zahtijeva dobro organiziranu i sposobnu poreznu upravu s jedne strane, te suradnju i dobar sustav evidencije poreznih obveznika s druge strane.
- Primjenjuje se isključivo na fizičke osobe i razlikuje se od poreza na dobit koji se odnosi na pravne osobe i obično se naziva društvenim porezom u kontekstu hrvatskog poreznog sustava.

Javlja se tri glavna cilja poreza na dohodak (Jelčić, 1998.):

1. Osigurati značajan izvor prihoda za proračun
2. Zadovoljiti potrebe politike redistribucije dohotka
3. Poslužiti kao alat za upravljanje konjunktornom politikom

„Porezu na dohodak pripada važno mjesto među instrumentima fiskalne politike, međutim tom je porezu namijenjena i značajna uloga kao instrumenta politike raspodjele i konjunkturke politike te politike rasta. Uloga ovog poreza kao instrumenta redistribucijske politike neposredno je vidljiva iz progresivno koncipirane tarife poreznih stopa koje se rabe pri njegovoj primjeni. Međutim, za kvalitetu i intenzitet ciljeva politike raspodjele koji se žele postići porezom na dohodak jednako je važno i kako je utvrđena porezna osnovica. To je i razumljivo, budući da tek interakcija porezne osnovice s poreznom stopom omogućuje utvrđivanje poreznog duga pojedinog poreznog obveznika, iz čega onda proizlazi i raspodjela poreznog opterećenja. Porez na dohodak može se gotovo smatrati klasičnim instrumentom konjunkturke politike i politike rasta. Kod oporezivanja primjenom poreza na dohodak ishodište je princip plaćanja poreza prema ekonomskoj snazi, koja je kod oporezivanja ovim porezom – dohodak.“ (Jelčić, 1998.).

Jelčić (1998.) navodi da postoje tri osnovna oblika poreza na dohodak: engleski, romanski te germanski tip poreza na dohodak.

Engleski model poreza na dohodak fokusira se na oporezivanje različitih dijelova dohotka fizičkih osoba. Prvo se primjenjuje ravnomjerni porez na dohodak na određene prihode. Nakon toga, dodatni progresivni porez primjenjuje se na dijelove dohotka koji prelaze određenu granicu. Ovaj model se naziva i "cedularni" ili "analitički" porez na dohodak i koristio se u Republici Hrvatskoj do kraja 1993. godine.

Romanski model poreza na dohodak karakterizira analitičko oporezivanje pojedinih dijelova dohotka. Porezi u ovom modelu mogu biti i proporcionalni i progresivni, a ne uzimaju u obzir posebne okolnosti poreznog obveznika. Kada dohodak prelazi određeni prag, primjenjuje se progresivni dopunski porez, uz uzimanje u obzir specifičnih okolnosti poreznog obveznika kako bi se utvrdilo ukupno porezno opterećenje.

Germanski model poreza na dohodak karakterizira oporezivanje ukupnog dohotka primjenom jedinstvenog progresivnog poreza, uz uzimanje u obzir osobnih karakteristika poreznog obveznika. Ova vrsta poreza naziva se "sintetički" ili "jedinstveni" porez na dohodak, a obuhvaća različite vrste dohotka. Smatra se da ovaj model najbolje odgovara slobodnom poduzetništvu i tržišnoj ekonomiji, što objašnjava zašto ga mnoge države uključuju u svoje porezne sustave.

Kao i u većini modernih zemalja, u Republici Hrvatskoj primjenjuje se germanski model poreza na dohodak. Ovaj model uključuje upotrebu progresivnih poreznih stopa i uzimanje u obzir osobnih karakteristika poreznih obveznika te se primjenjuje od 1993. godine. (Jelčić, 2001.)

Dohodak, koji se definira kao razlika između primitaka i izdataka ostvarenih tijekom poreznog razdoblja, podložan je oporezivanju prema odredbama Zakona o porezu na dohodak i podijeljen je na sljedeće kategorije (Zakon o porezu na dohodak, 2023.):

1. Dohodak od nesamostalnog rada;
2. Dohodak od samostalne djelatnosti;
3. Dohodak od imovine i imovinskih prava;
4. Dohodak od kapitala;
5. Drugi dohodak.

Dohodak od nesamostalnog rada obuhvaća primanja osobe koja radi za plaću, pri čemu poslodavac određuje radne uvjete. Najvažniji oblici nesamostalnog rada uključuju plaće i mirovine. S druge strane, dohodak od samostalne djelatnosti obuhvaća dohodak koji proizlazi iz vlastitog poslovanja, uključujući obrt, slobodna zanimanja, poljoprivredu i šumarstvo. Dohodak od imovine i imovinskih prava predstavlja razliku između primanja od najamnina, iznajmljivanja stanova, prava intelektualnog vlasništva i sličnih izvora. Dohodak od kapitala obuhvaća primitke kao što su kamate, prihodi od prodaje imovine i usluga te udjeli u dobiti iz dobiti društva za tekuće razdoblje, uključujući i dividendama i udjelima u dobiti. Drugi dohodak obuhvaća povremene prihode koji nisu povezani s redovnim radnim odnosima i ne

daje pravo na osobni odbitak poreznog obveznika (Šimurina, Šimović, Mihelja Žaja, Primorac, 2012.).

2.2. Učinci poreza na plaće

Porezi na dohodak koji se primjenjuju na plaće radnika, zajedno s doprinosima za socijalno osiguranje iz plaća, imaju značajan utjecaj na prinos rada za zaposlene. Ovo može značajno utjecati na njihove zahtjeve u vezi s visinom plaća i čak na njihovu volju da rade. Budući da većina ljudi radi kako bi ostvarila prihod kojim će financirati svoju potrošnju dobara i usluga, ne smijemo zaboraviti utjecaj poreza na potrošnju na njihove ukupne prihode od rada. Porezi na potrošnju također smanjuju stvarni prinos rada, i to može značajno utjecati na pregovore o plaćama. Promjene u stopama poreza na potrošnju mogu značiti razlike u prinosu od rada, što može značajno utjecati na ponašanje zaposlenika u procesu pregovaranja o plaćama. Važno je napomenuti da negativni utjecaj poreza na poticaje za rad može biti dodatno pojačan ukoliko postoje velikodušni socijalni transferi. Svi ovi oblici poreza imaju izravan utjecaj na odluke pojedinaca o tome hoće li se pridružiti tržištu rada, koliko sati će raditi, hoće li nastaviti svoje obrazovanje i hoće li imati visoke zahtjeve u pogledu visine plaća koje traže. (Nestić, 1998.).

Porezi mogu značajno utjecati na dinamiku zaposlenosti i nezaposlenosti, prvenstveno putem njihovog utjecaja na stvaranje stvarnih plaća i na ukupnu potražnju za radnom snagom. Na savršeno konkurentnim tržištima rada i proizvoda, oporezivanje ne bi trebalo imati značajan utjecaj na nezaposlenost jer bi se plaće formirale na razini koja ravnoteži ponudu i potražnju za radom. Međutim, u stvarnom svijetu, tržišta često nisu savršeno konkurentna, a porezi mogu znatno utjecati na ovu ravnotežu. Na primjer, povećanje poreza, bilo da se radi o porezu na dohodak, doprinosima za socijalno osiguranje ili porezu na potrošnju, može rezultirati povećanjem troškova za poslodavce. Kao odgovor na to, poslodavci mogu smanjiti stvarne neto plaće svojim zaposlenicima, što može izazvati nezadovoljstvo među radnicima. Povećanje poreza može također utjecati na potražnju za radnom snagom, jer poslodavci, suočeni s višim poreznim opterećenjem, mogu revidirati svoje odluke o zapošljavanju. To može rezultirati smanjenjem ponude poslova ili promjenom strukture zaposlenih. (Kesner-Škreb, 1999.). Dakle, porezi igraju važnu ulogu u oblikovanju tržišta rada i ekonomske dinamike, posebno u stvarnom svijetu gdje uvjeti nisu savršeno konkurentni.

Raspon poreznog tereta između zaposlenika i poslodavaca podložan je raspodjeli prema njihovoj pregovaračkoj moći, koja je uvjetovana institucionalnim okvirom i karakteristikama tržišta rada i proizvoda. Kada se razmatra utjecaj poreza na rad, važno je istražiti razmjere tih učinaka, odnosno identificirati koje promjene imaju značajniji utjecaj, a koje manji. S obzirom na te učinke, vlasti bi trebale razmotriti restrukturiranje poreznog sustava kako bi porezna opterećenja s rada preusmjerila na druge osnovice. Ova promjena može imati značajan utjecaj na zaposlenost i dinamiku tržišta rada. U slučaju kada raspodjela poreznog tereta između različitih skupina unutar radne snage utječe na relativne plaće, to također može oblikovati relativnu potražnju za radnom snagom. Nestić (1998.) tvrdi da bi se u tom scenariju struktura oporezivanja trebala prilagoditi kako bi potaknula zapošljavanje određenih skupina unutar radne snage, kao što su radnici s nižim kvalifikacijama. Ovo pokazuje da porezna politika može imati dubok utjecaj na tržište rada i zahtijeva pažljivo razmatranje kako bi se postigao poželjan ravnotežni učinak na zaposlenost i društvenu pravednost.

Oporezivanje ima sposobnost utjecati na tržište rada putem njegovog učinka na ponudu rada. Promjena poreza može rezultirati povećanjem ili smanjenjem poticaja za radom, što se naziva učinkom supstitucije. Na primjer, povećanje poreza smanjuje atraktivnost rada u usporedbi s vremenom koje osoba provodi izvan posla ili neplaćenim aktivnostima (kao što je rad za vlastite potrebe), što može rezultirati smanjenom ponudom rada. Osim toga, promjene u porezima mogu utjecati na raspoloživi dohodak obitelji. Kada netko percipira da je postao siromašniji nakon povećanja poreza, mogao bi biti motiviran uložiti dodatne napore kako bi nadoknadio taj gubitak, što povećava ponudu rada. Ovaj fenomen se naziva učinkom dohotka. Porezi na rad imaju dva suprotna učinka na ponudu rada, a točno koji će prevladati ovisi o konkretnim okolnostima i može se utvrditi putem empirijskih istraživanja. (Nestić, 1998.).

Drugi mehanizam putem kojeg oporezivanje može utjecati na tržište rada odnosi se na njegov utjecaj na potražnju za radom. Ovaj utjecaj ovisi o tome kako je raspoređen porezni teret između radnika i poslodavaca, što zauzvrat utječe na stvarne neto plaće radnika i stvarne troškove rada za poslodavce. Stvarna neto plaća radnika ovisi o različitim čimbenicima, uključujući strukturu tržišta rada, institucionalnu strukturu ugovaranja plaća i razinu konkurencije na tržištu proizvoda. U situacijama gdje postoji malo fleksibilnosti na tržištu rada i proizvoda, povećanje poreza i doprinosa na plaće može rezultirati zahtjevima radnika za većim plaćama. To, s druge strane, povećava stvarne troškove rada za poslodavce. Važno je napomenuti da poslodavci ne mogu uvijek prenijeti troškove doprinosa na plaće radnika putem smanjenja plaća, posebno na rigidnim tržištima rada. Kao rezultat toga, povećani

troškovi rada, posebno na tržištima rada s malom fleksibilnošću, direktno utječu na smanjenje potražnje za radom. To može rezultirati smanjenjem investicija i profitabilnosti, što dodatno utječe na potražnju za radnom snagom.

Ako dođe do povećanja stope doprinosa za socijalno osiguranje koje radnici izdvajaju iz svojih plaća, radnici će tražiti veće bruto plaće, čime dolazi do povećanja troška rada za poslodavce. Do povećanja troškova za poslodavca također dolazi u slučaju kada su se radnici izborili da plaće ostanu jednake, a došlo je do rasta doprinosa koje plaća poslodavac. U oba scenarija, porezni teret prevaljen je na poslodavce, budući da su oni suočili s povećanim troškovima rada, dok su stvarne neto plaće radnika ostale nepromijenjene prije i nakon povećanja doprinosa za socijalno osiguranje. To rezultira negativnim utjecajem na potražnju za radom. U situacijama gdje su troškovi rada za poslodavce ostali nepromijenjeni nakon uvođenja ili povećanja poreza, a stvarne neto plaće radnika su porasle, to ukazuje na prevaljivanje poreza na radnike. To, pak, rezultira smanjenjem ponude rada. Važno je napomenuti da stupanj prevaljivanja poreza na stvarne troškove rada ima negativnu korelaciju sa stupnjem konkurentnosti na tržištu rada. (Blažić, 2006.). Niska razina konkurentnosti često proizlazi iz rigidnosti na tržištu rada, gdje sindikati ili regulacija tržišta rada imaju veliku moć. U takvim situacijama, ugovorene neto nadnice su osjetljivije na promjene u poreznim stopama, što znači da će porezni teret pretrpjeti poslodavci. S druge strane, niska konkurentnost na tržištu proizvoda može ograničiti mogućnost smanjenja stvarnih neto plaća. U takvim slučajevima, dio poreznog tereta može biti prenesen na cijene proizvoda, što štiti radnike od smanjenja stvarnih neto plaća, jer i oni dijele "monopolsku rentu" svojih poslodavaca.

Kad se razmatraju učinci na zaposlenost, bitno je razumjeti kako država koristi prihode dobivene povećanjem poreza. Ako se povećani prihodi usmjere prema socijalnim transferima, to može pojačati negativan utjecaj poreza na poticaje za radom. S druge strane, ako se povećani prihodi koriste za investiranje u ljudski kapital ili infrastrukturu, to može povećati produktivnost rada i samu potražnju za radom. Porezi koji se prikupljaju kako bi se smanjio javni dug mogu rezultirati nižim kamatnim stopama, što potiče investicije i, stoga, potražnju za radom (Nestić, 1998.).

2.3. Porezne stope i načela oporezivanja dohotka

U današnjim suvremenim državama širom svijeta, dohodak se obično oporezuje putem progresivnih poreznih stopa, što znači da se porezi plaćaju u skladu s ekonomskom snagom poreznog obveznika.

Prema Jelčić (1998.) one obuhvaćaju:

- faktore proizvodnje,
- pojedince, osobe, obitelji,
- gospodarske grane,
- regije.

Kada se govori o faktorima proizvodnje, riječ je o funkcionalnoj raspodjeli dohotka. To podrazumijeva usporedbu udjela ukupne plaće ostvarene iz samostalnog rada s ukupnim iznosom dobiti ostvarenim iz poslovne djelatnosti. Kada se razmatra raspodjela dohotka pojedinaca, obitelji i pojedinaca, procjenjuje se s koliko dohotka određene skupine raspolažu bez obzira na izvor tog dohotka. Sektorska raspodjela dohotka u različitim gospodarskim granama omogućuje usporedbu plaća ili dobiti među tim sektorima. Regionalna raspodjela dohotka fokusira se na razlike u dohotku po glavi stanovnika između različitih regija.

U teoriji, pored progresivne stope koja se mijenja s porastom porezne osnovice, postoje i proporcionalne stope koje ostaju nepromijenjene bez obzira na promjene porezne osnovice, te regresivne stope koje se primjenjuju kada se porezna stopa smanjuje kako porezna osnovica raste, i obrnuto. „Sav dohodak od kapitala oporezuje se po proporcionalnoj stopi, jednakoj za sve oblike dohotka od kapitala radi neutralnosti, odnosno sprečavanja porezne arbitraže, a dohodak od rada po progresivnim stopama (time se održava pravednost).“ (Blažić, 2006.). Regresivne stope rijetko se koriste u praksi, ali se zato pri oporezivanju često javlja regresivni učinak. Izražen je kod neizravnih poreza, na primjer kod poreza na dodanu vrijednost i trošarina, a očituje se kao situacija u kojoj porezni obveznici s manjom ekonomskom snagom, kupujući jednak proizvod kao porezni obveznici s većom ekonomskom snagom, ustvari snose veće porezno opterećenje. Regresivni učinak ima izrazito nepovoljan socijalni karakter i o njemu treba voditi računa pri oporezivanju neizravnim porezima. (Šimurina, Šimović, Mihelja Žaja, Primorac, 2012.).

Suvremeni zakoni o porezu na dohodak temelje se na različitim principima. Jedno od najvažnijih načela je princip uzimanja u obzir osnovne ekonomske moći, što zahtijeva da

pojedinci s jednakom ekonomskom snagom budu tretirani porezno jednako. Drugim riječima, oni s većom ekonomskom moći trebali bi platiti veći porez u odnosu na one s manjom ekonomskom moći.

Prema Mijatović (2007.), iz ovog načela izvedeno je šest podnačela:

- Objektivno neto načelo – poreznu osnovicu predstavlja dio dohotka koji je umanjen za nužne rashode.
- Subjektivno načelo – isto je objektivnom načelu, jedina razlika je što rashod nije nužan, nego privatan te je potreban pojedincu za egzistencijalne potrebe.
- Načelo osobne univerzalnosti – dohodak koji je ostvaren na tržištu i prikazuje mjeru osobne gospodarske snage; svaki pojedinac koji ostvaruje dohodak, mora se oporezivati.
- Načelo stvarne univerzalnosti – ukupan dohodak na tržištu mora biti jednakomjeran i potpuno utvrđen na tržištu te obračunat i uplaćen porez s obzirom na odgovarajuću poreznu stopu.
- Načelo periodičnog oporezivanja – oporezuje dohodak koji porezni obveznik stekne tijekom tekuće kalendarske godine.
- Načelo progresije poreza na dohodak – provodi se radi ostvarenja razmjernog poreznog opterećenja s ciljem ostvarenja većih poreznih prihoda, ali i zbog različite raspodjele dohotka kako se ne bi narušilo načelo gospodarske snage poreznog obveznika.

„Obveznik poreza na dohodak jest fizička osoba, pojedinac, koja ostvaruje dohodak, odnosno prima plaću, mirovinu ili autorski honorar, ostvaruje dohodak prodajom kuće ili najmom imovine, posjeduje obrt koji mu donosi dohodak i slično. Poreznim se obveznicima smatraju hrvatski državljani i stranci. Hrvatskim državljaninom (rezidentom) smatra se fizička osoba koja u Hrvatskoj ima prebivalište ili uobičajeno boravište, dok je stranac (nerezident) fizička osoba koja u Hrvatskoj nema ni prebivalište ni uobičajeno boravište, ali u Hrvatskoj ostvaruje dohodak.“ (Kesner-Škreb i Kuliš, 2010.). Porezna osnovica rezidenta je ukupan iznos svih oblika dohotka (dohotka od nesamostalnog rada, dohotka od samostalne djelatnosti, dohotka od imovine i imovinskih prava, dohotka od kapitala i drugog dohotka) koji rezident ostvari u tuzemstvu ili u inozemstvu, a umanjen je za osobni odbitak. Kod nerezidenta poreznu osnovicu također čine svi oblici dohotka koje on ostvari u tuzemstvu, umanjene za osobni odbitak. Porezna osnovica dobije se tako da se od bruto dohotka oduzmu doprinosi za

mirovinsko osiguranje (1. i 2. stup) te se dobije dohodak, koji se zatim umanjuje za osobni odbitak poreznog obveznika iz čega se dobije porezna osnovica poreza na dohodak. Porez na dohodak uvećava se za prizrez porezu na dohodak koji uvedu jedinice lokalne samouprave prema posebnim zakonima, a umanjuje se ako jedinice lokalne samouprave propišu niži udio u porezu na dohodak od onog koji im pripada po posebnom zakonu (Kesner-Škreb i Kuliš, 2010.).

Prema Bratić i Urban (2006.), izračun obveze poreza na dohodak provodi se u četiri faze:

1. Oporezivi primici iz svih izvora – izdaci prilikom ostvarivanja tih primitaka = bruto dohodak
2. Bruto dohodak – porezni odbitci i izuzeća od dohotka = oporezivi dohodak
3. Oporezivi dohodak x porezna/e stope = privremena obveza poreza na dohodak
4. Privremena obveza poreza na dohodak – odbitak od porezne obveze = konačna obveza poreza na dohodak

Pri oporezivanju dohotka, Haig-Simonsova definicija cjelokupnog dohotka obično služi kao teorijski okvir. Prema ovoj definiciji, porezna osnovica obuhvaća dohodak koji pojedinac ostvari iz svih izvora tijekom određenog razdoblja. Ovo znači da se dohodak definira kao ukupna novčana vrijednost potrošne moći pojedinca u tom razdoblju, što uključuje sve što je stvarno potrošeno tijekom tog razdoblja, uz dodatak neto prirasta imovine ili štednje. Dakle, Haig-Simonsova definicija dohotka obuhvaća različite oblike novčanih prihoda kao što su plaće, kamate, nadnice i dividende. Također uključuje pripisane dohotke, poput pripisane rente vlasnicima stanova i kuća u kojima žive, te kapitalne dobitke, bez obzira jesu li realizirani ili ne. Ova definicija dohotka ima za cilj stvoriti najširi mogući obuhvat dohotka kako bi se pravedno oporezovao cjelokupni ekonomski status pojedinca. Međutim, u suvremenom poreznom sustavu mnoge zemlje često primjenjuju različite iznimke, olakšice i posebne tretmane za određene oblike dohotka te koriste više poreznih stopa. To može dovesti do udaljavanja od Haig-Simonsove definicije sveobuhvatnog dohotka i složenijeg poreznog sustava (Bratić i Urban, 2006.).

Od 1. siječnja 2020. godine došlo je do promjena poreznih zakona, te je osnovni osobni odbitak povećan je sa 3.800 kuna na 4.000 kuna. Osim toga, porezna obveza smanjena je za 100% za osobe mlađe od 25 godina i za 50% za one u dobi od 26 do 30 godina za plaće koje ne prelaze godišnju osnovicu od 360.000,00 kuna prema informacijama Hrvatske obrtničke

komore iz 2020. godine. Također, 2021. godine zabilježeno je smanjenje stopa poreza na dohodak, kako je prikazano u tablici 1.

Tablica 1. Promjene poreznih zakona u 2021. godini

Vrsta dohotka	Stara stopa	Nova stopa
Dohodak od nesamostalnog rada (plaća)	24% do 30.000,00 kn (mjesečno)	20% do 30.000,00 kn (mjesečno)
	36% iznad 30.000,00 kn (mjesečno)	30% iznad 30.000,00 kn (mjesečno)
Drugi dohodak	24%	20%
Dohodak od kapitala po osnovi kapitalnih dobitaka	12%	10%
Dohodak od kapitala po osnovi dividendi i udjela u dobitku	12%	10%
Godišnji porez na dohodak	24% do 360.000,00 kn	20% do 360.000,00 kn
	36% iznad 360.000,00 kn	30% iznad 360.000,00 kn

Izvor: izrada autora prema: Hrvatska obrtnička komora (2021.), Porezne promjene od 1. siječnja 2021. godine

Od 1. siječnja 2023. godine, uvođenjem eura kao službene valute i sredstva plaćanja u Republici Hrvatskoj, osnovni osobni odbitak iznosi 530,90 eura, a stope poreza na dohodak i razredi su sljedeći: za dohodak od nesamostalnog rada 20% od mjesečne porezne osnovice do visine 3.981,69 eura te 30% za poreznu osnovicu iznad 3.981,69, odnosno, godišnji porez na dohodak plaća se po stopi od 20% na poreznu osnovicu do visine 47.780,28 eura te po stopi od 30% na dio porezne osnovice koji prelazi iznos od 47.780,28 eura (Zakon o porezu na dohodak, 2023.).

3. POREZNI KLIN

3.1. Definicija i značaj poreznog klina

Kada se govori o poreznom opterećenju rada, misli se na oporezivanje bruto dohotka fizičkih osoba. Za takvo ukupno porezno opterećenje, u poreznoj terminologiji još se koristi naziv porezni klin. Porezni klin je razlika između bruto troška rada za poslodavca i neto plaće koju prima zaposlenik, odnosno bruto trošak rada umanjen za obvezne doprinose i propisane poreze koje plaćaju poslodavac i zaposlenik. Porezni klin neizravno utječe i na razinu nezaposlenosti, jer se njegovim povećanjem povećava i trošak radne snage poduzeća, što utječe na odluku o zapošljavanju. Porezni klin je razlika troškova rada i neto plaće izračunata u odnosu prema ukupnim troškovima rada. Računa se na primjeru prosječnog dohotka, a predstavlja zbroj svih poreza koji opterećuju dohodak (prirezi i porez na dohodak) te doprinosa koje snose zaposlenici (iz plaće) i poslodavci (na plaću), izraženih kao udio u ukupnim troškovima rada (Deskar-Škrbić i Šimović, 2014.).

Formulom napisano, porezni klin definira se kao:

$$\text{Porezni klin} = (\text{Bruto troškovi rada} - \text{neto plaća}) / \text{bruto troškovi rada}$$

Porezni klin može se raspisati i na sljedeći način (Deskar-Škrbić i Šimović, 2015.):

$$\text{Porezni klin} = \frac{\text{Ukupan porez, prirez i doprinosi}}{\text{Ukupan trošak rada (Bruto plaća + doprinosi na plaću)}}$$

U izračunu poreznog klina razlikuju se dvije referentne osnovice (Batinica i Blažić, 2008.):

1. Prva osnovica je bruto plaća, na temelju koje se obračunava porez na dohodak i doprinosi zaposlenika. Ove stavke se detaljno razmatraju i prikazuju pojedinačno i zajedno. Bitno je napomenuti da ova davanja utječu na bruto plaću samih zaposlenika.
2. Druga osnovica su ukupni troškovi radne snage za poslodavca, koji se dobivaju dodavanjem bruto plaće doprinosima na plaću. Na temelju ovih troškova računa se porezni klin, koji uključuje sva porezna opterećenja - porez na dohodak, doprinosi zaposlenih i doprinosi poslodavaca. Sva ova opterećenja izražavaju se kao postotak ukupnih troškova radne snage.

Za usporedbu poreznog klina među različitim zemljama, često se koristi metodologija Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD). OECD je međunarodna organizacija

koja okuplja 38 zemalja članica s ciljem promicanja ekonomske suradnje i razvoja. Vlade ovih zemalja redovito surađuju kako bi rješavale društvene, ekonomske i ekološke izazove koji proizlaze iz globalizacije. OECD djeluje u različitim sektorima, uključujući industriju, energetiku, obrazovanje, razvojnu politiku, zapošljavanje, znanost i tehnologiju, ribarstvo, poljoprivredu, te se posebno ističe u području fiskalnih i financijskih pitanja. Od 1979. godine, OECD prati ukupno porezno opterećenje, poznato kao porezni klin, za različite razine primanja pojedinaca, supružnika i različitih obiteljskih tipova. Važno je napomenuti da se, prema metodologiji OECD-a, obvezni doprinosi u drugom stupu obveznog mirovinskog osiguranja ne uzimaju u obzir prilikom mjerenja poreznog opterećenja plaće, budući da se ne smatraju porezima.

Metodologija koju koristi OECD, u svojim publikacijama „Taxing Wages“, svjetski je znanstveni standard u usporednom međunarodnom mjerenju poreznog opterećenja. Publikacija se objavljuje na godišnjoj razini. Europska komisija također koristi metodologiju OECD-a za usporedbu poreznog opterećenja u ukupnim troškovima rada u svojoj godišnjoj publikaciji „Taxation Trends in the European Union“.

Prema klasifikaciji OECD-a porezno opterećenje troškova rada se promatra u širem smislu i porezni klin obuhvaća porez na dohodak od rada, obvezne doprinose za socijalno osiguranje plaćene državi te porez na platne liste ukoliko on postoji. U izračun se uzima samo dohodak od rada, odnosno samo plaća poreznog obveznika. Stavka koja potencijalno umanjuje porezni klin su transferi opće države koji se najčešće isplaćuju ovisno o postojanju i broju uzdržavane djece u kućanstvu.

Kako bi se mogao izračunati porezni klin, potrebno je definirati “prosječnog radnika” u Hrvatskoj. OECD pod pojmom “prosječnog radnika” (AW, engl. *average worker*) podrazumijeva radnika zaposlenoga u sektorima C-K (OECD, 2023.).

Prosječni radnik definira se s tri različita tipa zaposlenika, ovisno o dohotku:

- pojedinca sa 67% (2/3) dohotka AW-a,
- pojedinca sa 100% dohotka AW-a,
- pojedinca sa 167% (5/3) dohotka AW-a.

Za tako definiranoga “prosječnog radnika” izračunava se porezni klin u Hrvatskoj, odnosno porezni klin za tri tipa radnika.

Osobne prilike poreznih obveznika uvelike se razlikuju. Izvješće „Taxing Wages 2023“ usvaja posebnu metodologiju za izradu usporedne statistike koja pokriva poreze, naknade i troškove rada u zemljama članicama OECD-a. Okvir metodologije je sljedeći (OECD, 2023.):

- Izvješće se fokusira na osam tipova kućanstava koji se razlikuju po sastavu i visini primanja.
- Svako kućanstvo sadrži odraslu zaposlenicu s punim radnim vremenom koja radi u jednom od širokog spektra industrijskih sektora svakog gospodarstva OECD-a. Neka od kućanstava također imaju supružnika koji radi manje od punog radnog vremena.
- Pretpostavlja se da je godišnji dohodak od zaposlenja jednak određenom udjelu prosječne bruto plaće tih radnika.
- Dodatne pretpostavke također su napravljene u vezi s drugim relevantnim osobnim okolnostima ovih primatelja kako bi se izračunao njihov položaj u pogledu poreza/olakšica.

Sukladno tome, definirano je osam vrsta kućanstava koje su prikazane u tablici 2. Pretpostavlja se da su sva djeca u kućanstvu u dobi od šest do uključivo jedanaest godina te da kućanstvo nema drugog izvora prihoda osim od zaposlenja i novčanih naknada.

Tablica 2. Obilježja poreznih obveznika, prema metodologiji OECD-a

Bračni status	djeca	Glavni zarađivač	Drugi zarađivač
Pojedinac	Bez djece	67% prosječne zarade	
Pojedinac	Bez djece	100% prosječne zarade	
Pojedinac	Bez djece	167% prosječne zarade	
Pojedinac	2 djece	67% prosječne zarade	
Bračni par	2 djece	100% prosječne zarade	
Bračni par	2 djece	100% prosječne zarade	67% prosječne zarade
Bračni par	2 djece	100% prosječne zarade	100% prosječne zarade
Bračni par	Bez djece	100% prosječne zarade	67% prosječne zarade

Izvor: OECD (2023.), Methodology and limitations, Taxing wages 2023, str. 2.

OECD iznosi nekoliko načina mjerenja oporezivanja rada. Najveći je naglasak stavljen na porezni klin izražen u razlici između ukupnih troškova rada poslodavca te odgovarajuće neto plaće zaposlenika. Na taj način identificira se koji udio ukupnih troškova zaposlenika se izdvaja za plaćanje poreznih obveza vezanih uz rad. Uz porezni klin vežemo i pojam klin obveznih plaćanja (engl. *compulsory payment wedge*) koji uključuje i obvezna davanja vezana uz rad, koja nisu klasificirana kao porezi i neto prosječna porezna stopa koja predstavlja udio zbroja poreza na dohodak i doprinosa zaposlenih, umanjениh za novčane naknade za obitelj u bruto plaći (OECD, 2023.).

Prema metodologiji OECD-a, osim poreza, klin obveznih plaćanja čine i neporezna obvezna ili prisilna plaćanja odnosno davanja koja dodatno terete dohodak od rada neovisno o tome jesu li to plaćanja s protučinidbom ili bez protučinidbe. Ona se također izdvajaju od strane zaposlenika (iz plaće) ili od strane poslodavaca (na plaću) te isto tako umanjuju iznos neto dohotka zaposlenih te povećavaju ukupne troškove rada (Blažić, 2010.).

Poneke vrste obveznih neporeznih davanja su: obvezna davanja sa i bez protučinidbe koja se uplaćuju iz plaće ili na plaću u korist privatnih fondova, socijalnih agencija ili shema socijalnog osiguranja koje su izvan sustava opće države te u korist raznih javnih poduzeća. Obvezna davanja koja se uplaćuju prema fondovima socijalne sigurnosti ili osiguranja koja nisu definirana kao institucije opće države čak i u slučaju da je država postavila i definirala poslovanje takvih entiteta ne smatraju se porezima prema klasifikaciji OECD-a, već se takva davanja definiraju kao neporezna obvezna plaćanja. Prema Blažić (2010.), obvezna plaćanja općoj državi kod kojih postoji izravna protučinidba u vidu konkretne koristi koju ostvaruju platitelji proporcionalno s visinom njihove uplate također se smatraju neporeznim obveznim plaćanjima. Klin obveznih plaćanja čine doprinosi za socijalno osiguranje (iz plaće i na plaću) koji se smatraju porezima prema klasifikaciji OECD-a, porez na dohodak, neporezna obvezna plaćanja te porezi na platne liste, što je već prethodno navedeno.

Porezni klin stvara izazove na tržištu rada u smislu da što je porezni klin viši, to je manja zaposlenost. Drugim riječima, povećanje poreznog opterećenja rezultira smanjenjem potražnje za radnom snagom na tržištu rada. S druge strane, zemlje koje imaju niže porezno opterećenje obično bilježe veću zaposlenost i jaču potražnju za radnicima (Dolenc i Vodopivec, 2005.). Blagostanje radnika s ispodprosječnim dohocima je pogoršano u većoj mjeri nego blagostanje radnika s iznadprosječnim dohocima. Iako se država nastoji povoditi načelom pravednog oporezivanja, više su pogođeni radnici s nižim primanjima od onih s višim primanjima (Grdović Gnip i Tomić, 2010.).

Porezni klin predstavlja glavni čimbenik visoke nezaposlenosti, stoga nije preporučljivo dodatno povećavati ga kroz uvođenje novih poreznih oblika. S obzirom na to da je porezno opterećenje u Hrvatskoj među najvišim u Srednjoj i Jugoistočnoj Europi, Grdović Gnip i Tomić (2010.) smatraju kako je ključno započeti proces rasterećenja građana i gospodarstva. To se može postići putem smanjenja doprinosa kako bi se smanjili troškovi rada i povećala konkurentnost gospodarstva.

Poreznim klinom pokazuje se koliko zapravo poslodavac od ukupnih troškova rada daje državi. Zakonom su propisana davanja državi te nisu jednaka za svaku državu. Za pojedine oblike poreznih obveznika, porezne obveze i obavezna davanja nisu jednaki, naime, ovise o visini plaće, mjestu stanovanja, broju uzdržavanih članova.

3.2. Sustavi socijalnog osiguranja

Iako postoje značajne razlike u usporedbi europskih sustava za socijalno osiguranje, i dalje je aktualna općenita podjela na osnovna dva sustava. Prema Kolmar (2007.), ono što možemo nazvati Bismarckovim sustavom temelji se prvenstveno na doprinosima za socijalno osiguranje, dok financiranje drugog sustava, Beveridgeovog sustava, dolazi iz poreza. Dakle, optimalni Bismarckov sustav ne uzrokuje preraspodjelu između različitih dohodovnih skupina, ali Beveridgeov sustav sadrži preraspodjelu. Međutim, u Europi postoji trend prema kojem ova dva sustava konvergiraju.

Bismarckov sustav potječe od njemačkog kancelara Otta von Bismarcka, koji je uvođenjem zakonskog zdravstvenog osiguranja 1883. godine u Njemačkoj otvorio put sveobuhvatnom sustavu socijalnog osiguranja. Bismarckov je cilj bio suprotstaviti se socijalnim nemirima i socijalizmu te također ekonomski oslabiti dobrovoljno socijalno osiguranje sindikata i crkvenih radničkih federacija.

Bismarckov sustav karakteriziraju sljedeće tri točke:

- osiguranici su zaposleni,
- financiranje se odvija preko doprinosa i stupnjevano je prema prihodima,
- uplaćeni doprinosi bazirani su na plaćama.

S druge strane, sustav Beveridge nazvan je po Williamu Henryju Beveridgeu, koji je 1942. godine britanskom parlamentu predstavio opsežno izvješće o socijalnoj politici. Izvješće je

sadržavalo konkretne prijedloge za stvaranje sveobuhvatnog sustava socijalnog osiguranja koji je uključivao održavanje visoke i stabilne stope zaposlenosti, zaštitu od masovne nezaposlenosti, integraciju oblika socijalnog osiguranja, uvođenje obiteljske pomoći, stvaranje opće zdravstvene usluge uključujući osiguranje od nezgode na radu. Ti su prijedlozi bili temelj za poslijeratnu britansku shemu socijalnog osiguranja.

Beveridgeov sustav obilježava sljedeće:

- uključuje cjelokupno stanovništvo,
- primarno se financira iz državnog proračuna,
- zahtijeva jedinstvene, paušalne doprinose.

Cilj Bismarckovog sustava je dakle osigurati životni standard, dok je Beveridgeov sustav usmjeren na osiguravanje egzistencijalne razine (Kolmar, 2007.).

Nije uvijek jasno koja država EU-a može biti dodijeljena kojem sustavu, budući da nijedna država ne slijedi niti jedan od dva sustava u njegovom čistom obliku, a odstupanja među pojedinačnim naknadama mogu biti značajna. Tijekom vremena također dolazi do nekih pomaka prema Beveridgeovom ili Bismarckovom modelu. To znači da jasna raspodjela sustava nije uvijek moguća.

Zemlje Sjeverne Europe imaju jake veze s Beveridgeovim sustavom, dok je u zemljama u sredini kontinenta dominantan Bismarckov sustav. S vremenom su, međutim, te razlike između europskih zemalja postupno slabile. Na primjer, u posljednjih deset godina financiranje poreza poraslo je u zemljama u kojima je prethodno bilo nisko (Francuska, Italija i Portugal), a važnost doprinosa u kojima su državne potpore bile visoke porasla je (Slovačka). Budući da je konvergencija dvaju sustava u usporedbi zemalja tijekom vremena očita, možemo se zapitati zašto je došlo do ove konvergencije. I Bismarckov i Beveridgeov sustav imali su dva osnovna cilja. Prvi je suočiti se s problemima siromaštva i nejednakosti prihoda, poticati društvenu ravnotežu i unaprijediti učinkovitost gospodarstva u cjelini. Drugi je poboljšati sigurnost pojedinca i ublažiti nepoznate društvene rizike. To je trebalo postići osiguranjem za slučaj nezaposlenosti, zdravstvenim i starosnim osiguranjem.

Od uvođenja sustava, uz promjenu gospodarske i društvene klime u Europi, došlo je i do niza demografskih promjena. Povećanje očekivanog životnog vijeka produžilo je razdoblje nezaposlenosti i ovisnosti. Štoviše, promjene u stopama fertiliteta također su utjecale na

financiranje sustava socijalnog osiguranja. To je popraćeno pomakom u dobnoj strukturi stanovništva: povećao se postotak osoba starijih od 65 godina i postotak mlađih kohorti je pao. To je značilo snažan porast omjera ovisnosti u starijoj dobi. Kombinacija povećanja prosječnog životnog vijeka i pada stope fertiliteta dovest će do udvostručenja omjera ovisnosti u starijoj dobi. Budući da se piramida stanovništva preokrenula, obveznici socijalnog osiguranja moraju uzdržavati sve veći broj ljudi koji više ne doprinose. To je nešto što Bismarckov sustav nije predvidio.

Međutim, Beveridgeov sustav također je pod demografskim pritiskom. Što se tiče zdravstvene zaštite, demografske promjene predstavljaju sve veći izazov za porezne prihode zbog rasta broja starije i bolesne populacije te skupljih medicinskih usluga i tehnologije. Problem je u tome što se financiranje zdravstvenog sustava mora nadmetati za raspodjelu poreza s drugim područjima politike. To znači da sustave socijalnog osiguranja Beveridge tipa postaje nemoguće financirati. Čista sustavna promjena sama po sebi nije rješenje. Još uvijek je nejasno dokle će ići trend konvergencije.

3.3. Doprinosi za socijalno osiguranje

Doprinosi za socijalno osiguranje izravni su i obvezni nameti koji služe za financiranje sustava socijalnog osiguranja, mirovinsko i zdravstveno osiguranje. Ubiru se iz plaće, što predstavlja teret zaposlenika, te na plaću, što je trošak za poslodavca. Prikupljaju se u izvanproračunskim fondovima koji isplaćuju naknade građanima (Kesner-Škreb, 2003.). Isplatelj kod svake isplate plaće direktno uplaćuje doprinose na račune fondova. Bez obzira na sličnost s porezima, ipak postoje razlike između njih. Doprinosi imaju unaprijed određenu namjenu, a njihova se visina određuje razmjerno prema usluzi koja se pruža. Njima se financiraju određene socijalne potrebe u namjenskim fondovima. S druge strane, namjena poreza nije unaprijed definirana te se oni slijevaju u proračun kojim se financiraju različite javne potrebe. Doprinosi se moraju namiriti pri svakoj isplati plaće te se zbog toga smatraju administrativno vrlo jednostavnim nametom. Doprinosi ne donose nikakve administrativne troškove za porezne obveznike i poreznu upravu, s obzirom da ne zahtijevaju popunjavanje godišnje porezne prijave i ne priznaju se nikakvi osobni odbici ni oslobođenja.

Doprinosi za socijalno osiguranje datiraju još od 1889. godine, kada je njemački kancelar Otto von Bismarck uveo državu blagostanja te prihvatio ideju koja je postala poznata pod nazivom

socijalno osiguranje. Ubrzo je velik broj zemalja prihvatio ideju socijalnog osiguranja i počele su svojim građanima davati razne naknade kao naknadu za izgubljeni dohodak zbog starosti, bolesti, invalidnosti, ozljeda na radu i slično (Kesner-Škreb, 2003.). S vremenom su naknade postajale sve veće, ali su u isto vrijeme veći postajali i problemi financiranja sustava socijalnog osiguranja. Doprinosi su postajali sve sličniji porezima, odnosno, nametima za koje protuusluga ne ovisi o visini uplate. U velikom broju zemalja primjenjivao se sustav generacijske solidarnosti, poznat kao pay-as-you-go sustav, gdje današnji zaposleni uplaćuju doprinose za današnje umirovljenike. Starenje stanovništva uvelike je povećalo izdatke za mirovinsko osiguranje koji su premašivali doprinose koje uplaćuju zaposleni. U današnje vrijeme sve je veći broj umirovljenika, a zaposlenih sve manje. Samim time, povlači se pitanje hoće li mirovine za koje doprinose uplaćuju budući zaposleni biti dovoljne budućim umirovljenicima, odnosno, sadašnjim zaposlenima.

Slična je situacija i kod zdravstvenog osiguranja, gdje sadašnji korisnici plaćaju puno veću premiju s obzirom na kvalitetu usluge koju će primati u budućnosti. Kako bi se riješio taj problem, većina zemalja pokušava provesti reformu mirovinskog i zdravstvenog osiguranja. U mirovinskoj se reformi uz obvezni prvi stup generacijske solidarnosti uvodi i drugi stup. On se naziva i kapitalizirani stup te se kod njega visina mirovine određuje prema visini uplata pojedinca tijekom razdoblja rada. Sličan je princip i kod trećeg (dobrovoljnog) stupa mirovinskog osiguranja. U zdravstvu je prisutno i dopunsko osiguranje u kojem veće uplate osiguravaju kvalitetniju uslugu.

Sustav obveznog socijalnog osiguranja u Republici Hrvatskoj obuhvaća:

- obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti (prvi stup),
- obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje (drugi stup),
- obvezno zdravstveno osiguranje.

Osiguranje provode javne ustanove, tj. izvanproračunski fondovi: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje i Hrvatski zavod za zapošljavanje. Mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje (tzv. drugi stup) provode obvezni mirovinski fondovi prema odabiru osiguranika.

Tablica 3. Stope doprinosa iz i na plaću

Doprinosi IZ plaće	Stopa
mirovinsko osiguranje	20%
I. stup	15%
II. stup	5%
Doprinosi NA plaću	Stopa
obvezno zdravstveno osiguranje	16,5%

Izvor: Zakon o doprinosima (NN 84/08-33/23, 2023.)

3.4. Razlike u financiranju sustava socijalnog osiguranja pojedinih zemalja

Beveridgeov model poznat je kao "socijalizirana medicina" jer će svi građani jedne zemlje imati zdravstvenu skrb koju će financirati njihova vlada putem plaćanja poreza. Budući da država posjeduje bolnice i druge medicinske centre, većina liječnika smatra se državnim službenicima. Troškovi zdravstvene zaštite također su niski jer je država jedini platitelj, što eliminira tržišnu konkurenciju. Ideja iza ovog sustava je da je zdravstvena skrb ljudsko pravo i da je građanima zajamčena univerzalna pokrivenost. Budući da pacijenti doprinose kroz poreze, nakon medicinskih usluga ne moraju ništa platiti iz svog džepa. Dodatno, nedostatak sustava koji svima omogućava jednak pristup su duge liste čekanja i prekomjerna upotreba koja može dovesti do većih troškova. U kriznim vremenima smanjenje javnih prihoda može dovesti do smanjenja sredstava za usluge, a povećava se broj pacijenata i opterećuje sustav.

U Bismarckovom modelu, sustav osiguranja financiraju i poslodavci i zaposlenici jer se od plaće izdvajaju odbitci kako bi se formirao fond za zdravstveno osiguranje. Od toga se ne ostvaruje dobit, a osiguranje pokriva svakog građanina bez obzira na postojeće uvjete. Za razliku od Beveridgeovog modela, ovaj model ima privatne liječnike i bolnice umjesto bolnica u državnom vlasništvu. Nadalje, postoji pomak jer se zdravstvena skrb smatra privilegijom umjesto pravom jer koristi pojedincima koji mogu financijski pridonijeti vlastitoj skrbi. To dovodi do zabrinutosti oko toga kako pružiti skrb osobama koje nisu u stanju raditi ili si ne mogu priuštiti plaćanja. Zemlje koje koriste Bismarckov model također imaju razlike

u svojim sustavima osiguranja. Na primjer, Francuska ima jednog osiguravatelja, dok Njemačka ima konkurentne osiguravatelje. (Peace Innovation Institute, 2020.).

Financiranje socijalnog osiguranja načelno se može provesti na tri načina (Mijatović, 2006.):

1. Porezima. Socijalno osiguranje, iako neovisno o individualnim rizicima i pojedinačnim doprinosima, može biti financirano putem općih javnih prihoda, uglavnom kroz poreze. U ovom modelu financiranja, uobičajeno je da se troškovi socijalnog osiguranja uključe u opći državni proračun. To znači da se financiranje socijalnih izdataka izvodi iz poreznih prihoda državnog proračuna, često u obliku dodataka ili naknada. Ovaj pristup omogućuje državi da osigura stabilno financiranje socijalnih programa i pruži podršku svojim građanima bez obzira na njihove individualne doprinose i rizike. Kada tijelima socijalnog osiguranja nedostaje redovitih sredstava za obavljanje svojih funkcija, često se koristi mehanizam doznake tih sredstava iz državnog proračuna. Ovo osigurava da se socijalni programi održavaju i pružaju podršku onima kojima je potrebna, bez obzira na fluktuacije u prihodima od doprinosa ili promjenama u rizicima pojedinaca.
2. Premijama osiguranja. Premije osiguranja predstavljaju uplate koje osiguranici izvrše, a njihov iznos temelji se na procjeni vjerojatnosti nastanka osiguranog rizika. Ova praksa se temelji na načelu ekvivalencije, što znači da premija osiguranja treba odražavati očekivanu vrijednost pruženih usluga pojedinačnom osiguraniku. Ova metoda financiranja najčešće se primjenjuje u kontekstu privatnog životnog i zdravstvenog osiguranja. Osiguranje putem premija omogućava pojedincima da se zaštite od različitih rizika, uzimajući u obzir njihove specifične okolnosti i potrebe. Premije se prilagođavaju vjerojatnosti da će se osigurani rizik ostvariti, što znači da će osiguranici obično plaćati više premije ako je rizik veći. Ovo osigurava da osiguranici dobiju odgovarajuću financijsku zaštitu kada im je najpotrebnija, a istovremeno osigurava da se troškovi osiguranja pravedno rasporede među osiguranicima.
3. Doprinosima za socijalno osiguranje. Osnovica za izračun ovih doprinosa je bruto dohodak obveznika, a važno je napomenuti da se ne mogu klasificirati niti pod načelo ekvivalencije niti pod načelo gospodarske sposobnosti. Budući da se visina doprinosa temelji na visini dohotka, a ne na individualnom riziku, načelo ekvivalencije se ne primjenjuje u ovom kontekstu. Doprinosi socijalnog osiguranja su namjenska davanja koja se razlikuju od ostalih javnih davanja po tome što se ubiru od određene grupe

stanovništva i koriste se za specificirane svrhe. Većina zemalja koje financiraju socijalno osiguranje putem doprinosa održava odvojene fondove za socijalno osiguranje. Ti fondovi su posebno namijenjeni za pokrivanje socijalnih izdataka i pružaju financijsku stabilnost i održivost sustava socijalnog osiguranja. Ovaj pristup omogućuje bolje planiranje i upravljanje sredstvima koja se koriste za pružanje socijalnih usluga i potpore građanima.

Tablica 4. Prihodi socijalnog osiguranja po vrstama (postotak ukupnih prihoda)

	<i>Državne potpore</i>		<i>Socijalni doprinosi</i>		<i>Ostali prihodi</i>	
	2019.	2020.	2019.	2020.	2019.	2020.
<i>EU-27</i>	39,23	42,63	57,36	54,30	3,41	3,07
<i>Belgija</i>	39,92	43,97	57,94	53,96	2,15	2,07
<i>Bugarska</i>	37,36	42,95	60,93	55,57	1,72	1,48
<i>Češka</i>	23,19	26,31	75,56	71,88	1,24	1,80
<i>Danska</i>	77,76	78,22	19,54	19,63	2,70	2,15
<i>Njemačka</i>	32,60	34,26	65,71	64,20	1,69	1,54
<i>Estonija</i>	27,33	27,63	72,57	72,18	0,10	0,19
<i>Irska</i>	57,44	62,44	40,32	36,30	2,24	1,26
<i>Grčka</i>	47,77	48,96	47,17	45,64	5,07	5,40
<i>Španjolska</i>	39,02	46,36	58,25	52,19	2,73	1,45
<i>Francuska</i>	42,44	44,96	54,65	52,39	2,91	2,65
<i>Hrvatska</i>	35,98	40,25	60,14	55,50	3,88	4,26
<i>Italija</i>	46,67	52,98	51,51	45,44	1,82	1,59
<i>Cipar</i>	46,03	41,55	48,14	54,31	5,83	4,14
<i>Latvija</i>	39,28	44,12	60,38	55,63	0,34	0,25
<i>Litva</i>	45,22	47,54	53,71	51,09	1,08	1,37
<i>Luksemburg</i>	44,51	48,61	52,01	48,52	3,48	2,88
<i>Mađarska</i>	30,23	34,75	69,34	64,85	0,43	0,40
<i>Malta</i>	64,04	57,13	33,83	25,55	2,13	17,33
<i>Nizozemska</i>	24,41	30,65	60,24	56,42	15,35	12,92
<i>Austrija</i>	35,80	38,98	62,96	59,75	1,24	1,27
<i>Poljska</i>	29,15	29,28	61,01	58,11	9,85	12,61
<i>Portugal</i>	44,20	48,30	48,19	44,78	7,61	6,92
<i>Rumunjska</i>	18,48	24,17	80,82	75,21	0,69	0,62
<i>Slovenija</i>	26,24	36,89	71,73	61,48	2,03	1,63
<i>Slovačka</i>	23,66	22,78	73,38	74,16	2,96	3,06
<i>Finska</i>	49,23	51,24	45,00	44,16	5,77	4,60
<i>Švedska</i>	50,09	52,28	47,61	46,09	2,30	1,63

Izvor: izrada autora prema: Eurostat (2023.), Database of Living Conditions and Welfare, Social Protection Receipts, Receipts by Type

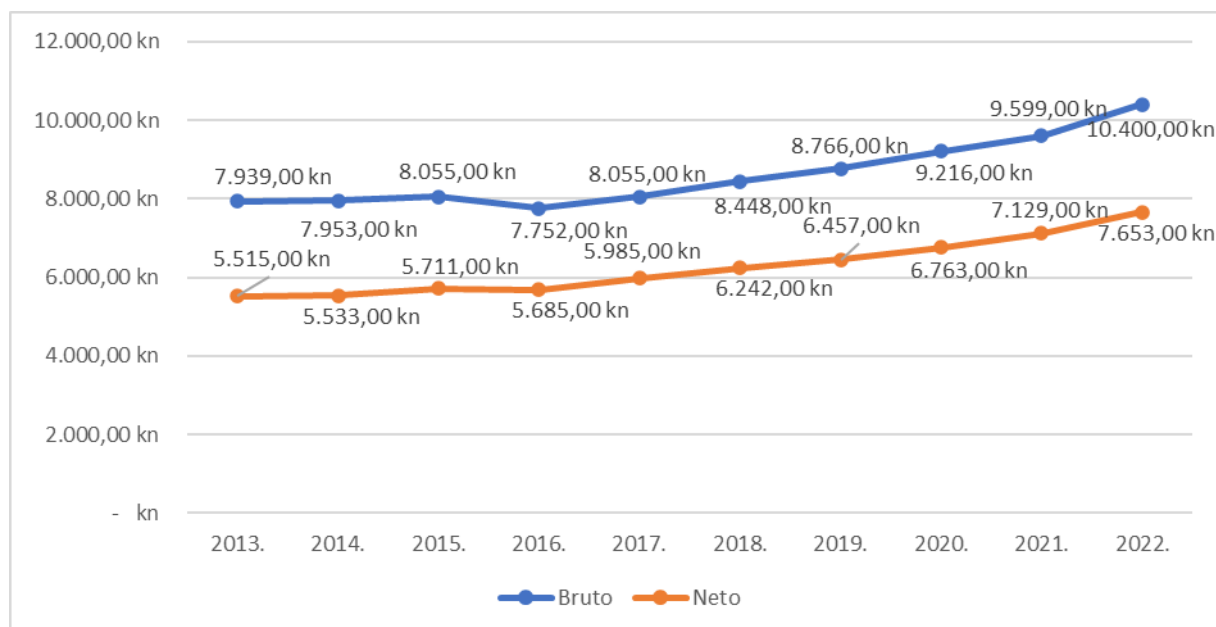
Prema Eurostatu (2023.), 2020. godine najznačajniji prihodi socijalnog osiguranja na razini EU-27 bili su socijalni doprinosi s udjelom od 54,30% u ukupnim prihodima. Nakon toga slijede iznosi državne potpore s udjelom od 42,63% te ostali prihodi s gotovo zanemarivih 3,07%. Europski prosjek prikriva znatne razlike u strukturi socijalnih prihoda pojedinih država članica. Iznadprosječan udio socijalnih doprinosa (više od 70%) zabilježen je u Češkoj (71,88%), Estoniji (72,18%), Rumunjskoj (75,21%), Slovačkoj (74,16%). Dok s druge strane, Danska (78,22%) i Irska (62,44%) sustave socijalnog osiguranja financiraju najvećim dijelom poreznim prihodima (više od 60%). Velik udio državne potpore ostvarene prihodima od poreza imaju i Malta (57,13%), Italija (52,98%) i Švedska (52,28%).

4. ANALIZA POREZNOG KLINA U REPUBLICI HRVATSKOJ I ODABRANIM ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE

4.1. Prosječna plaća i zaposlenost u Republici Hrvatskoj

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2023.), na grafikonu 1 prikazane su prosječne isplaćene bruto i neto plaće po zaposlenom u pravnim osobama Republike Hrvatske u razdoblju od 2013. godine do 2022. godine. Može se primijetiti da su bruto plaće rasle tijekom promatranog razdoblja, od 7.939 kuna u 2013. godini do 10.400 kuna u 2022. godini. Ovo ukazuje na postojan ekonomski rast ili inflaciju koja utječe na plaće. Neto plaće također su rasle, ali rast nije bio toliko značajan kao kod bruto plaća. Neto plaće porasle su s 5.515 kuna u 2013. godini na 7.653 kuna u 2022. godini. Vidljivo je da se razlika bruto i neto plaća povećala tijekom godina, što može ukazivati na povećanje poreznog opterećenja ili doprinosa.

Grafikon 1. Prosječna isplaćena plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske u razdoblju 2013.-2022. (u hrvatskim kunama)

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku (2023.)

Prema Državnom zavodu za statistiku (2023.), u svibnju 2023. godine prosječna neto plaća koju su primili zaposlenici u pravnim osobama u Republici Hrvatskoj iznosila je 1.133 eura. To predstavlja nominalni rast od 1,0% u usporedbi s travnjem 2023. godine, dok je realni rast iznosio 0,5%. Prema fiksnom tečaju konverzije koji iznosi 7,53450 hrvatskih kuna za 1 euro, prosječna neto plaća iznosi 8.536,59 kuna. U svibnju 2023. godine, prosječna bruto plaća po zaposlenom u pravnim osobama u Republici Hrvatskoj iznosila je 1.562 eura, što je prema fiksnom tečaju konverzije jednako iznosu od 11.768,89 kuna. To predstavlja nominalni rast od 1,0% u usporedbi s travnjem 2023. godine, dok je realni rast iznosio 0,5%. Slijedom navedenog, vidljivo je da se trend rasta bruto i neto plaća tijekom godina nastavlja i u 2023. godini.

Za svibanj 2023. godine, prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom u pravnim osobama Republike Hrvatske porasla je u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Nominalno je viša za 11,0%, dok je realno povećanje iznosilo 2,9% (DZS, 2023.)

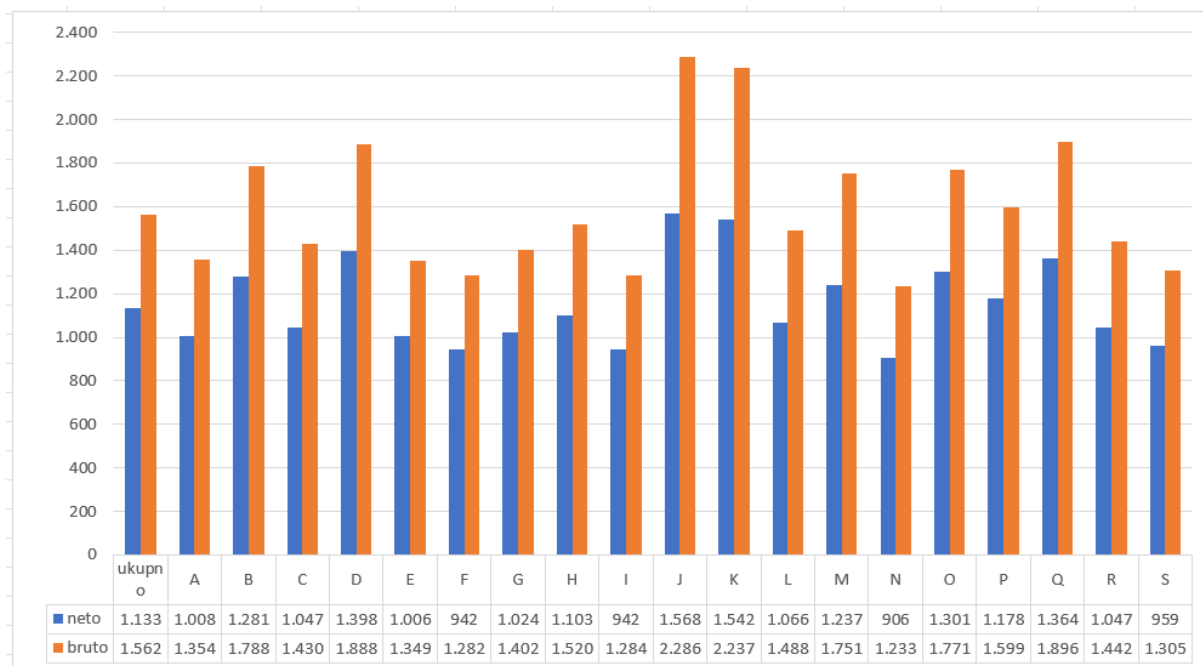
U svibnju 2023. godine, prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenom u pravnim osobama Republike Hrvatske zabilježila je rast u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Nominalno je porasla za 12,7%, dok se realno povećala za 4,4%. „Medijalna neto plaća za svibanj 2023. godine iznosila je 970 eura, dok je medijalna bruto plaća iznosila 1.300 eura.“ (DZS, 2023.).

Tablica 5. Prosječna mjesečna neto i bruto plaća za svibanj 2023. godine

	svibanj 2023.	siječanj - svibanj 2023.
Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenome, euro	1.133	1.117
Prosječna mjesečna isplaćena bruto plaća po zaposlenome, euro	1.562	1.538

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku (2023.)

Grafikon 2. Prosječne mjesečne neto i bruto plaće za svibanj 2023. godine prema NKD-u 2007.

Izvor: izrada autora prema: Državni zavod za statistiku (2023.)

Područja djelatnosti prema NKD-u 2007. su:

- A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo
- B Rudarstvo i vađenje
- C Prerađivačka industrija
- D Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
- E Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša
- F Građevinarstvo
- G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikla
- H Prijevoz i skladištenje
- I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane
- J Informacije i komunikacije
- K Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- L Poslovanje nekretninama
- M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti
- N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- O Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje

- P Obrazovanje
- Q Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi
- R Umjetnost, zabava i rekreacija
- S Ostale uslužne djelatnosti

Što se tiče zaposlenosti, Državni zavod za statistiku (2023.) navodi da je u lipnju 2023. godine ukupan broj zaposlenih u Republici Hrvatskoj iznosio 1.657.680, pri čemu su žene činile 777.926 zaposlenih. U usporedbi s prethodnim mjesecom, broj ukupno zaposlenih povećao se za 1,4%, dok je broj zaposlenih žena povećan za 1,5%. U odnosu na isti mjesec prethodne godine, broj ukupno zaposlenih u lipnju 2023. godine porastao je za 1,1%, dok je broj zaposlenih žena povećan za 1,5%. Tijekom razdoblja od siječnja do lipnja 2023. godine, u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, broj ukupno zaposlenih povećao se za 1,0%, dok je broj zaposlenih žena povećan za 1,3%. U lipnju 2023. godine, ukupan broj zaposlenih u pravnim osobama Republike Hrvatske iznosio je 1.421.296, pri čemu su žene činile 678.571 zaposlenih. U usporedbi s prethodnim mjesecom, broj zaposlenih u pravnim osobama povećao se za 0,9%, dok je broj zaposlenih žena porastao za 1,0%. U odnosu na isti mjesec prethodne godine, broj zaposlenih u pravnim osobama u lipnju 2023. godine porastao je za 0,8%, dok je broj zaposlenih žena porastao za 1,3%. Tijekom razdoblja od siječnja do lipnja 2023. godine, u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, broj zaposlenih u pravnim osobama povećao se za 0,9%, dok je broj zaposlenih žena porastao za 1,2% (DZS, 2023.). U lipnju 2023. godine, zabilježen je porast broja zaposlenih u obrtu i slobodnim profesijama u odnosu na prethodni mjesec, i to za 4,9%, pri čemu je broj zaposlenih žena povećan za 5,6%. Što se tiče nezaposlenosti, u lipnju 2023. godine zabilježen je porast broja nezaposlenih u usporedbi sa svibnjem 2023. godine, i to za 1,0%. Broj nezaposlenih žena povećan je za 4,7%. Stopa registrirane nezaposlenosti za lipanj 2023. godine iznosila je 5,6%, dok je stopa registrirane nezaposlenosti za žene bila nešto viša, iznosila je 6,8%.

4.2. Porezni klin u Republici Hrvatskoj

Porezni klin, kao pokazatelj oporezivanja rada, predstavlja udio svih poreza koji opterećuju dohodak i doprinose koje snose zaposlenik i poslodavac. Iskazuje se po određenim parametrima poput razine dohotka i vrste kućanstva (samci, parovi s ili bez djece). Nadalje, kako bi se dobio točan izračun efektivne porezne stope, porezni klin uzima u obzir porezne

zakone svake zemlje. Jedna od važnosti poreznog klina kao pokazatelja je da pruža podatke o percepciji učinaka poreznih reformi usmjerenih, primjerice, na osobe s nižim primanjima i kakav to konačan rezultat ima na potražnju ili ponudu za radom na određenim tržištima. Ukupni trošak rada obuhvaća bruto plaću uvećanu za doprinose poslodavca. Ukupno porezno opterećenje je zbroj doprinosa koje plaća poslodavac, doprinosa koje plaća zaposlenik te poreza na dohodak s prirezom. Uz to, ukupno porezno opterećenje umanjuju naknade za djecu i obitelj koje pruža središnja država, iako one nisu dio standardnog poreznog sustava. Dio zemalja u svojim sustavima poreza na dohodak koristi olakšice za djecu, dok druge zemlje primjenjuju naknade za djecu. U Hrvatskoj se koriste oba instrumenta (odbitak za djecu u okviru poreza na dohodak i doplatak za djecu kao naknada). Pojedinaac koji ima nižu ekonomsku snagu također ima niže porezno opterećenje, drugim riječima, porezni klin. Dakle, očigledno je da je načelo pravedne raspodjele tereta oporezivanja na temelju dohotka legitimno. Spomenuta raspodjela produkt je mnoštva promjena u pogledu poreznih razreda, stopa i osobnog odbitka.

Tablica 6. Izračun poreznog klina u Hrvatskoj 2022. godine za hipotetskog zaposlenika samca

	Iznos bruto plaće	
	50% PBP-a	100% PBP-a
Godišnji iznosi (u eurima)		
Bruto plaća	7.657,53	15.315,04
Doprinosi poslodavca	1.263,48	2.526,98
Doprinosi zaposlenika	1.531,52	3.063,01
Porez na dohodak i prirez	0,00	1.317,42
Ukupni trošak rada	8.921,01	17.842,02
Ukupno porezno opterećenje	2.795,00	6.907,41
Porezni klin (%)	31,3	38,7
od doprinosa poslodavca (%)	14,2	14,2
od doprinosa zaposlenika (%)	17,2	17,2
od poreza na dohodak i prireza (%)	0,0	7,4

Izvor: izrada autora prema: Porezna uprava (2023.), Oporezivanje rada

U tablici 6 prikazan je izračun poreznog klina u Hrvatskoj 2022. godine za hipotetskog zaposlenika samca. Porezni klin iznosi 31,3% za zaposlenika s plaćom od 50% prosječne bruto plaće, a 38,7% za zaposlenika s bruto plaćom od 100% prosječne bruto plaće. Za potrebe analize porezni je klin dekomponiran na tri sastavnice. Može se primijetiti da uloga doprinosa poslodavca u oba slučaja iznosi 14,2%, dok doprinosi zaposlenika pridonose poreznom klinu sa 17,2%. Porez na dohodak i prirez važne su stavke koje uzrokuju povećanje poreznog klina s povećanjem plaće. Njihov doprinos je 0% za zaposlenika s plaćom od 50% prosječne bruto plaće, a 7,4% za bruto plaću od 100% prosječne bruto plaće.

Kao što je vidljivo u tablici 7, porezni klin za samca uz 50% prosječne plaće u Republici Hrvatskoj u 2020., 2021., i 2022. godini iznosio je 31,33%, dok je, prema podacima Europske komisije prosjek Europske unije za istu razinu prosječne plaće 2020. godine iznosio 31,9%, 2021. godine 32,1%, a 2022. godine 31,7%. Za samca koji uživa 100% prosječne plaće, porezni klin u Europskoj uniji iznosio je 2020. godine 39,9%, 2021. godine 39,6%, a 2022. godine 39,7% (Europska komisija, 2023.). U Republici Hrvatskoj ti su iznosi bili neznatno niži, od 39,69% 2020. godine, 38,65% 2021. godine, do 39,11% u 2022. godini. S obzirom na 2021. godinu, u 2022. godini zabilježen je rast poreznog klina i za preostale navedene tipove kućanstava. Na razini od 100% prosječne plaće, najviši porezni klin ima bračni par bez djece, dok najniži ima bračni par s dvoje djece.

Tablica 7. Porezni klin u Republici Hrvatskoj po tipovima kućanstava, 2022.

Tip kućanstva	% prosječne plaće	2020	2021	2022
Samac	50	31.33	31.33	31.33
Samac	67	34.23	34.28	34.96
Samac	100	39.69	38.65	39.11
Bračni par bez djece, jedan član kućanstva radi	100	34.84	34.77	35.42
Bračni par bez djece	100	39.69	38.65	39.11
Bračni par s dvoje djece	100	33.80	33.93	34.63

Izvor: izrada autora prema: European Commission (2023.), Tax and Benefits

Porezni klin za dohodak od rada u Republici Hrvatskoj sličan je prosjeku Europske unije na raznim razinama dohotka, ali je učinak preraspodjele sustava poreznih olakšica ograničen. Porezni klin za dohodak od rada u 2022. godini bio je sličan prosjeku Europske unije za samce s raznim razinama dohotka i za primatelje drugog dohotka koji su primali 67% prosječne plaće, čiji bračni drugovi zarađuju prosječnu plaću.

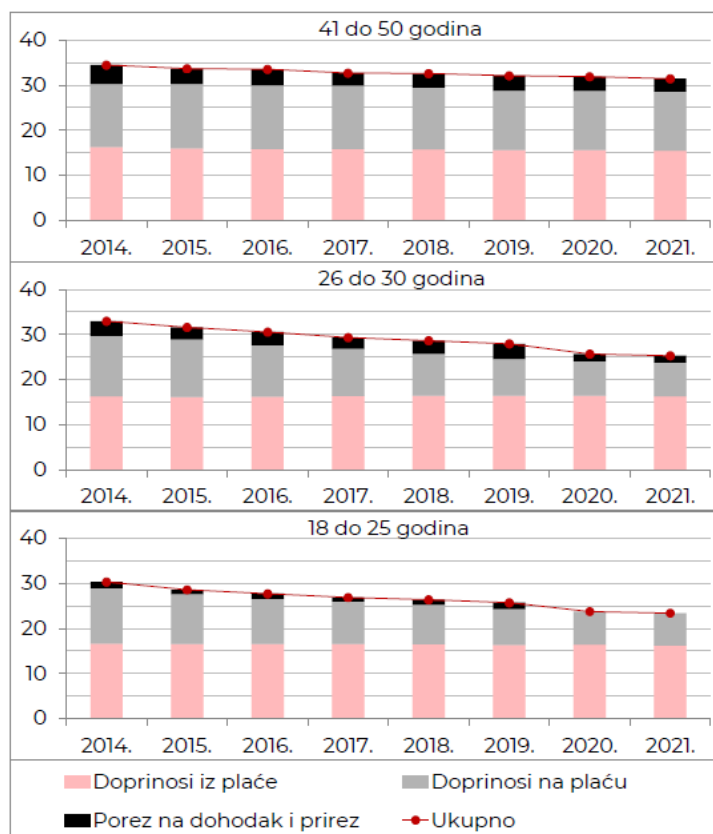
S druge strane, visinu poreznog klina moguće je promatrati i po dobnim skupinama. 2015. godine u Hrvatskoj je uvedeno sustavno smanjenje poreznog opterećenja na dohodak od nesamostalnog rada tako što su promijenjeni razni parametri i elementi u sustavu obveznih doprinosa i poreza na dohodak – iznosi neoporezivih primitaka, osnovice, olakšice, stope. Iako su se promjene u poreznim stopama i stopama doprinosa većinom odnosile na sve zaposlene porezne obveznike, neke od njih bile su orijentirane na posebne skupine. Među njima se izdvajaju dvije olakšice namijenjene mladim zaposlenim osobama: olakšica za doprinose na plaću koja je uvedena 2015. te porezna olakšica za mlade zaposlenike uvedena 2020. godine. Upravo zbog tih olakšica, prosječno porezno opterećenje znatno je niže za mlade zaposlene osobe u Hrvatskoj negoli je za zaposlene u ostalim dobnim skupinama (Urban, 2022.).

Na grafikonu 3 primjećuje se da u cijelom analiziranom razdoblju najveći udio u poreznom opterećenju imaju doprinosi iz plaće, točnije, doprinosi za mirovinsko osiguranje. Također je vidljivo da je udio doprinosa iz plaće otprilike stalan u cijelom razdoblju, te iznosi oko 16%. Ta je stabilnost očekivana, budući da se nisu mijenjale zakonske stope mirovinskih doprinosa, niti su uvođena izuzeća i olakšice za pojedine skupine obveznika. S druge strane, udio doprinosa na plaću postepeno se snižava tijekom spomenutog razdoblja te ukupno pada za dva postotna poena. Glavni razlozi takvog pada su uvođenje već spomenutih olakšica za mlade osobe te smanjenje stope doprinosa na plaću sa 17,2% na 16,5%. Pritom je prva mjera imala učinak na osobe mlađe od 35 godina, a druga mjera na sve zaposlenike (Urban, 2022.).

U odnosu na doprinose, udjeli prireza i poreza na dohodak djeluju znatno skromnije, a u razdoblju od 2014. godine do 2021. godine smanjeni su s 4,0 na 2,6 postotnih bodova. Pritom mladi zaposlenici između 18 i 25 godina imaju vrlo nizak udio poreza na dohodak, s obzirom da imaju i relativno niske dohotke. Međutim, zbog porezne olakšice za mlade u 2020. i 2021. godini, udio poreza na dohodak smanjio se na nulu. U skupini od 26 do 30 godina prije

uvođenja olakšice udio poreza na dohodak u prosječnom poreznom klinu iznosio je 3,3 postotna boda, a nakon uvođenja smanjuje se na 1,5 postotnih bodova.

Grafikon 3. Dekompozicija prosječnog poreznog klina (u %)

Izvor: Urban, I. (2022.), Porezno opterećenje dohotka od rada za mlade osobe

4.3. Usporedba poreznog klina sa zemljama Europske unije

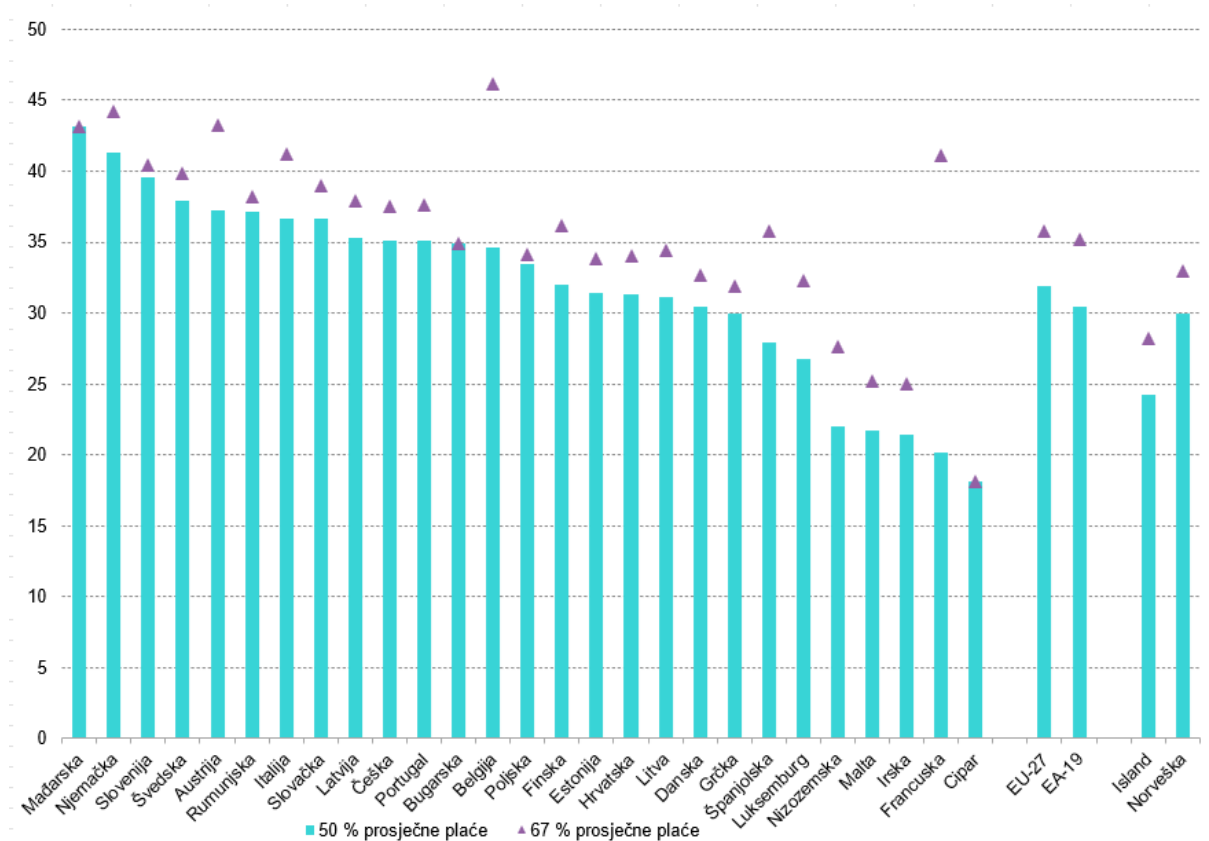
Pokazatelj poreznog klina, međutim, istražuje teret oporezivanja za različite kategorije kućanstava (kao što su samci, parovi, obitelji) i razine dohotka (na primjer, radnici s 50, 67 i 100% prosječne plaće).

Kreatori politike uložili su napore kako bi usmjerili smanjenje poreza na rad prema donjem dijelu ljestvice plaća, s ciljem povećanja zapošljivosti radnika s nižim kvalifikacijama. U 2021. godini, prosječni porezni klin za radnike koji zarađuju 50% prosječne bruto plaće iznosio je 31,9% u EU-27, što je porast od 0,4 postotna boda u odnosu na 2020. godinu, ali je istodobno smanjen za 2,8 postotna boda u odnosu na 2011. godinu.

Grafikoni 3 i 4 prikazuju konkretne podatke o poreznom klinu za samce s niskim primanjima, odnosno one koji zarađuju polovicu prosječnih primanja. Ovi podaci ilustriraju kako se

porezna opterećenost mijenja za radnike s nižim primanjima tijekom godina, s naglaskom na smanjenju poreza kako bi se potaknula zapošljivost i financijska podrška ovim radnicima.

Grafikon 4. Porezni klinovi za samca s 50% i 67% prosječne plaće, bez djece, 2021.

Izvor: European Commission (2022.), Taxation trends in the European Union : data for the EU Member States, Iceland, Norway : 2022 edition

Grafikon 5. Porezni klin za samca s 50% prosječne plaće, bez djece

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Difference 2011 – 2021
Belgija	42,2	42,6	41,4	41,1	40,3	36,1	35,7	34,1	33,1	32,8	34,6	-7,6
Bugarska	33,6	33,6	33,6	33,6	33,6	33,6	34,3	34,9	34,9	34,9	34,9	1,3
Češka	36,6	36,3	36,3	36,6	37,0	37,5	38,2	38,9	39,4	39,6	35,1	-1,5
Danska	31,4	31,6	31,0	30,8	31,1	31,1	31,0	30,2	30,4	30,2	30,5	-1,0
Njemačka	42,4	42,4	42,0	42,0	42,2	42,2	42,3	42,2	42,1	41,6	41,3	-1,1
Estonija	37,7	38,0	37,6	37,8	36,9	33,8	36,9	29,8	30,5	30,8	31,4	-6,3
Irska	19,3	19,7	21,0	21,1	20,5	20,2	20,0	20,4	20,9	21,2	21,4	2,1
Grčka	38,0	38,2	34,5	33,3	32,2	32,6	32,8	32,8	32,6	32,1	29,9	-8,1
Španjolska	31,3	31,9	32,1	32,3	30,6	30,6	30,7	29,2	27,9	27,9	27,9	-3,4
Francuska	34,9	34,8	31,6	31,2	31,4	27,7	26,9	27,2	21,4	15,8	20,1	-14,8
Hrvatska	:	:	32,8	33,9	32,8	33,0	31,7	31,7	31,3	31,3	31,3	:
Italija	41,3	41,5	41,8	37,8	36,3	36,2	36,1	36,2	36,4	36,3	36,6	-4,6
Cipar	:	:	:	17,3	:	:	17,3	17,3	18,1	18,1	18,1	:
Latvija	42,2	42,3	41,9	41,1	40,8	40,0	39,8	36,8	36,7	35,0	35,3	-6,9
Litva	37,1	37,5	37,9	36,9	37,4	36,6	34,4	33,5	31,8	29,9	31,1	-6,0
Luksemburg	27,0	26,6	27,3	27,6	28,4	28,4	26,3	26,5	24,4	25,8	26,8	-0,2
Mađarska	43,1	45,4	48,2	49,0	49,0	48,2	46,2	45,0	44,6	43,6	43,2	0,1
Malta	20,1	20,5	20,8	20,5	21,0	20,7	21,0	21,4	22,1	22,4	21,7	1,6
Nizozemska	28,1	27,9	28,6	26,9	26,9	24,3	24,3	24,7	23,9	23,2	22,0	-6,1
Austrija	39,0	39,4	40,4	40,2	40,5	39,4	38,8	39,0	38,6	36,8	37,2	-1,7
Poljska	32,5	33,8	33,9	34,1	34,3	34,1	34,3	34,5	34,3	33,3	33,5	0,9
Portugal	28,1	28,1	28,1	28,1	28,1	28,1	28,1	28,1	28,1	28,1	35,1	7,0
Rumunjska	42,1	42,2	39,7	40,0	37,3	36,7	37,0	36,0	36,6	36,9	37,2	-5,0
Slovenija	33,8	33,6	33,5	34,9	35,0	35,0	35,2	36,1	37,2	37,2	39,5	5,7
Slovačka	33,6	34,4	36,0	36,3	32,8	33,6	34,6	36,9	37,3	36,4	36,6	3,0
Finska	33,4	33,1	33,9	34,3	34,1	34,3	33,0	32,6	31,8	30,4	32,0	-1,5
Švedska	39,1	39,1	39,3	38,8	39,0	39,2	39,3	39,4	38,8	38,9	38,0	-1,1
Island	24,7	24,6	25,2	25,4	26,1	26,7	26,1	26,3	26,0	25,5	24,2	-0,5
Norveška	31,3	31,1	31,1	30,8	30,6	30,0	29,6	29,5	29,4	29,6	29,9	-1,3
EU-27	34,7	35,0	34,8	34,0	34,2	33,6	32,8	32,4	32,0	31,5	31,9	-2,8
EA-19	33,9	34,0	33,9	32,7	33,1	32,2	31,3	30,8	30,3	29,6	30,5	-3,4

Izvor: European Commission (2022.), Taxation trends in the European Union : data for the EU Member States, Iceland, Norway : 2022 edition

Prema navedenim podacima, 2021. godine stope poreznog klina za navedene osobe s niskim primanjima bile su iznad 40% u Mađarskoj i Njemačkoj, dok su bile ispod 20% na Cipru. U Francuskoj postoji znatan jaz (gotovo 21 postotna boda) između poreznih klinova od 50% i 67% prosječne zarade. Iza ovog jaza stoji značajno povećanje doprinosa za socijalno osiguranje od strane poslodavca i smanjenje obiteljskih naknada. U 2021. godini samo je osam država članica zabilježilo međugodišnji pad poreznog klina za samce s niskim primanjima. Češka je pokazala najveći godišnji pad (4,4 postotna boda). Došlo je do značajnih međugodišnjih povećanja poreznog klina, posebno u Portugalu, 7 postotnih bodova, a zatim u Francuskoj, 4,3 postotna boda. Francuska je imala daleko najveće smanjenje od 2011. godine (14,8 postotnih bodova). U desetljeću do 2021. godine Portugal je zabilježio najveći porast (7 postotnih bodova), a slijedi ga Slovenija (5,7 postotnih bodova).

Prema publikaciji Taxing Wages koji OECD objavljuje na godišnjoj razini, za pojedinačnog radnika koji zarađuje prosječnu plaću, prosječni porezni klin u OECD-u 2022. godini ostao je nepromijenjen u odnosu na prethodnu godinu i iznosio je 34,6%. Porezni klin porastao je u 23

od 38 zemalja OECD-a između 2021. godine i 2022. godine, smanjen u 11 i ostao isti u četiri. U gotovo svim zemljama u kojima se povećao porezni klin za radnika samca, rast je bio potaknut većim porezom na osobni dohodak. U nekim zemljama to je rezultat viših prosječnih plaća u interakciji s progresivnim sustavima poreza na dohodak; u drugima je to bilo potaknuto većim udjelom zarade koji je postao predmetom oporezivanja jer je vrijednost poreznih olakšica pala u odnosu na prosječnu plaću.

Smanjenje poreznog klina za pojedinačnog radnika koji zarađuje prosječnu plaću bilo je veće od jednog postotnog boda u Poljskoj (-1,23 postotna boda) i Mađarskoj (-2,01 postotni bod). U Poljskoj se porezni klin smanjio zbog uvođenja nepovratnog poreznog kredita bez gornje granice, dok je pad u Mađarskoj uzrokovan smanjenjem poreza na socijalne doprinose za 2,5 postotnih bodova i ukidanjem poreza na obuku 2022. godine.

Prosječni porezni klin u OECD-u za par pri čemu oba supružnika zarađuju te imaju dvoje djece (jedno zarađuje 100% prosječne plaće, a drugo 67%) porastao je za 0,45 postotnih bodova između 2021. godine i 2022. godine na 29,4%. Za ovu vrstu kućanstva porezni klin se povećao u 24 zemlje, smanjio u 13 i ostao isti u jednoj. Prosječni porezni klin u OECD-u za par s jednim primateljem i dvoje djece porastao je za 1,05 postotnih bodova između 2021. godine i 2022. godine na 25,6%. Razlika između poreznog klina za ovu vrstu kućanstva i one za samca koji zarađuje prosječnu plaću smanjila se za 1,05 postotnih bodova između 2021. godine i 2022. godine.

Najveće povećanje prosječnog poreznog klina između 2021. godine i 2022. godine zabilježeno je za samohranog roditelja dvoje djece koji zarađuje 67% prosječne plaće. Porezni klin za ovu vrstu kućanstva porastao je za 1,61 postotni bod na 16,6% u 2022. godini, povećavajući se u 31 zemlji, smanjujući u šest i ostajući isti u jednoj.

Ovo izvješće pokriva treću godinu u kojoj su zemlje OECD-a bile pogođene pandemijom COVID-19. Iako je oporezivanje rada bilo važan dio političkog odgovora zemalja OECD-a na gospodarski šok izazvan pandemijom 2020. godine, većina mjera za COVID-19 povučena je do kraja 2021. godine. U 2022. godini, prosječni porezni klin u OECD-u bio je niži za sedam kućanstava vrsta nego što je bilo 2019. godine, prije početka pandemije; samo u slučaju samohranog roditelja koji zarađuje 67% prosječne plaće bio je suprotan slučaj. Međutim, za četiri od osam tipova kućanstava porezni je klin bio veći 2022. godine nego što je bio 2019. godine u većini zemalja; za tri vrste kućanstava, porezni klin bio je niži u 2022. godini nego u 2019. godini u većini zemalja, dok je za jednu vrstu kućanstva ostao isti.

Malo manje od polovice zemalja OECD-a automatski indeksira svoje sustave poreza na dohodak prema inflaciji (obično inflaciji potrošačkih cijena), dok 55% zemalja automatski prilagođava svoje doprinose za socijalno osiguranje, a polovica to čini za novčane naknade. Podaci pokazuju da su povećanja nominalnih plaća između 2019. godine i 2022. godine izvršila pritisak prema gore na porezni klin u zemljama OECD-a, posebno za samohranog roditelja koji zarađuje ispod prosječne plaće.

Tablica 8. Usporedba ukupnog poreznog klina u 2022. godini (% troškova rada)

Država	Ukupni porezni klin 2022 (1)	Godišnja promjena, 2022/21 (u postotnim poenima)	
		Porezni klin (2)	Porez na dohodak (3)
Belgija	53,0	0,65	0,69
Njemačka	47,8	-0,29	0,08
Francuska	47,0	0,14	-0,05
Austrija	46,8	-0,99	0,02
Italija	45,9	0,47	1,07
Finska	43,1	0,00	-0,04
Slovenija	42,8	-0,75	-0,75
Švedska	42,4	-0,10	-0,11
Portugal	41,9	0,06	0,06
Slovačka	41,6	0,15	0,28
Mađarska	41,2	-2,01	0,45
Latvija	40,6	0,02	0,02
Luksemburg	40,4	0,63	0,62
Češka	39,8	-0,17	-0,17
Španjolska	39,5	-0,01	-0,01
Estonija	39,0	0,85	0,85
Litva	38,2	0,67	0,67
Grčka	37,1	-0,02	0,18
Norveška	35,7	0,06	0,23
Danska	35,5	0,16	0,07
Nizozemska	35,5	0,56	0,14
Irska	34,7	0,19	0,19
Poljska	33,6	-1,23	-1,24
Island	32,5	0,14	-0,08
OECD prosjek	34,6	0,04	0,05

Izvor: OECD (2023): Methodology and limitations, Taxing wages 2023

Kao što je prikazano u tablici 8, 2022. godine prosječni porezni klin za samce povećao se u većini zemalja. Porezni klin samaca bez djece koji zarađuju prosječnu nacionalnu plaću iznosio je 34,6% troškova rada u 2022. godini. U 2022. godini najveći porezni klin za ovu vrstu kućanstva zabilježen je u Belgiji (53,0%), Njemačkoj (47,8%), Francuskoj (47,0%), Austriji (46,8%) i Italiji (45,9%).

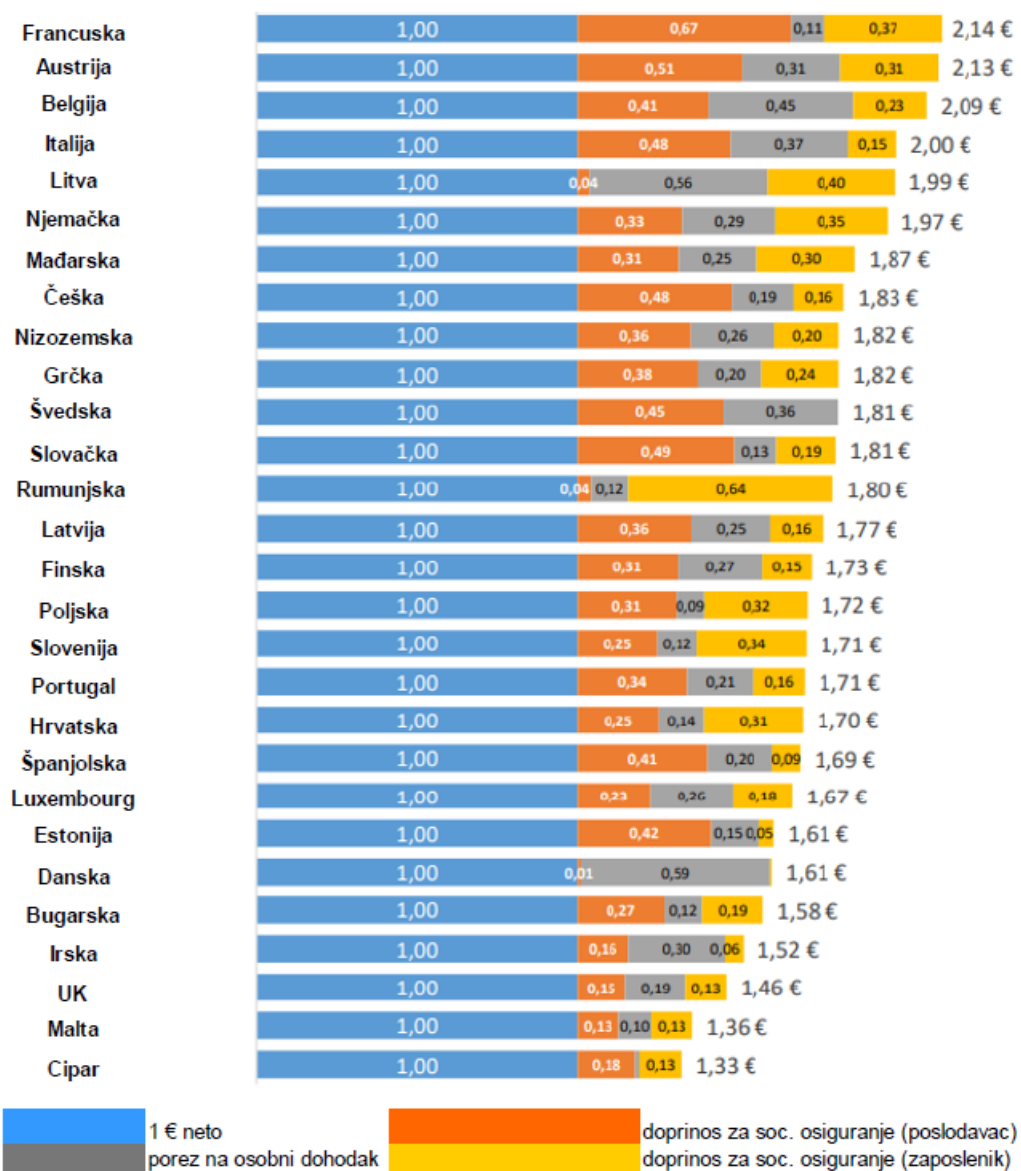
Između 2021. godine i 2022. godine porezni klin za ovu vrstu kućanstva porastao je u 23 zemlje, a pao u 11. Osobna prosječna porezna stopa za ovaj tip kućanstva bila je 24,7% bruto plaće u 2022. godini. Belgija je imala najvišu stopu, od 40,3%; Danska, Njemačka i Litva bile su jedine druge zemlje sa stopama iznad 35%.

Također, prosječni porezni klin za kućanstva s djecom porastao je diljem OECD-a 2022. godine. Prosječni porezni klin u OECD-u za par koji zarađuje dvoje (jedan zarađuje 100% prosječne plaće, drugi zarađuje 67% od toga) s dvoje djece iznosio je 29,4% 2022. godine, što je više od poreznog klina za parove s jednim primateljem u prosjeku plaće (25,6%) te samohranog roditelja koji zarađuje 67% prosječne plaće (16,6%). Najveći porast u svih osam tipova kućanstava između 2021. godine i 2022. godine primijećen je kod poreznog klina za samohranog roditelja koji zarađuje 67% prosječne plaće. Povećanja za više od jednog postotnog boda za ovaj tip kućanstva primijećena su u dvanaest zemalja. Porezni klin za bračne parove s jednim primateljem i dvoje djece bio je manji nego za samca u gotovo svim zemljama OECD-a. Razlika je bila veća od 15% troškova rada u Austriji, Belgiji, Češkoj, Luksemburgu i Poljskoj.

Na grafikonu 5 prikazani su izdaci poslodavca za isplaćen 1 euro neto zaposleniku u 2020. godini u zemljama Europske unije. Poslodavac u Francuskoj izdvaja 0,67 eura doprinosa za socijalno osiguranje za 1 euro neto, čime ima najveće izdatke po zaposleniku, dok će zaposlenik u Francuskoj morati izdvojiti 0,37 eura za doprinose. U Austriji će zaposlenik morati izdvojiti 0,31 euro za socijalno osiguranje, a poslodavac će morati izdvojiti nešto veći iznos doprinosa za socijalno osiguranje istog radnika, točnije, 0,51 euro. Zatim, na 1 euro neto koji će austrijski zaposlenik ostvariti, porez na dohodak iznosi 0,31 euro.

Sa strane doprinosa za socijalno osiguranje, najmanji će trošak imati danski poslodavac, čiji trošak doprinosa iznosi 0,01 na 1 euro neto za zaposlenika. U Rumunjskoj doprinos za socijalno osiguranje iznosi 0,64 eura, čime predstavlja najveći trošak po zaposleniku za ostvaren 1 euro neto. Međutim, poslodavac za tog radnika mora izdvojiti tek 0,04 eura doprinosa. U pogledu najmanjeg troška rada prednjači Cipar, gdje na 1 euro neto koji je isplaćen zaposleniku, bruto trošak rada bilježi tek 1,33 eura (Rogers i Philippe, 2020.).

Grafikon 6. Izdaci poslodavca za isplaćen 1 euro zaposleniku u zemljama Europske unije u 2020. godini (uključujući Ujedinjeno Kraljevstvo)

Izvor: Institut Économique Molinari, (2020.), The Tax Burden of Typical Workers in the EU

5. ZAKLJUČAK

Doprinosi za socijalno osiguranje izravni su i obvezni nameti koji služe za financiranje sustava socijalnog osiguranja, mirovinsko i zdravstveno osiguranje. Ubiru se iz plaće, što predstavlja teret zaposlenika, te na plaću, što je trošak za poslodavca. Za razliku od poreza, doprinosi imaju unaprijed određenu namjenu, a njihova se visina određuje razmjerno prema usluzi koja se pruža. Sustav obveznog socijalnog osiguranja u Republici Hrvatskoj obuhvaća obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti (prvi stup), obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje (drugi stup) i obvezno zdravstveno osiguranje. Ukupno porezno opterećenje obuhvaća doprinose koje plaća poslodavac, doprinose koje plaća zaposlenik te porez na dohodak s prizmom. U njegovom izračunu kao umanjujuće stavke ulaze naknade za djecu i obitelj. Hrvatska je jedna od zemalja koje u svom sustavu poreza na dohodak koriste doplatu za djecu kao naknadu i odbitak za djecu u okviru poreza na dohodak. Od ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine, zabilježen je trend rasta bruto i neto plaća, a rastom dohotka raste i porezno opterećenje. Kako porezno opterećenje utječe i na zaposlenost, zemlje koje imaju niže porezno opterećenje obično bilježe veću zaposlenost i potražnju za radnicima. S obzirom na dobnu skupinu, uočeno je da u Republici Hrvatskoj najniži porezni klin imaju mlade zaposlene osobe između 18 i 25 godina, ponajviše zbog činjenice da ta skupina ima relativno niske dohotke te samim time i nizak udio poreza na dohodak. Razlog tome je uvođenje olakšice za doprinose na plaću te olakšice za mlade zaposlenike. Nadalje, primijećeno je kako najveći udio u poreznom opterećenju zauzimaju doprinosi iz plaće, odnosno, doprinosi za mirovinsko osiguranje. Prema provedenoj analizi, porezni klin u Republici Hrvatskoj blago je ispod prosjeka Europske unije i zemalja OECD-a, gledano za većinom sve razine dohotka. Gledajući ukupni porezni klin 2022. godine, uvjerljivo najviši porezni klin ima Belgija sa 53%, potom Njemačka sa 47,8% te Francuska sa 47%. Najveći porast u svim tipovima kućanstava između 2021. godine i 2022. godine primijećen je kod poreznog klina za samohranog roditelja koji zarađuje 67% prosječne plaće. Kod izdataka po zaposleniku, najveće će izdatke imati francuski poslodavac, čak 0,67 eura doprinosa za socijalno osiguranje na 1 euro neto. Najmanji je trošak zabilježen u Danskoj, gdje doprinos iznosi 0,01 euro na 1 euro neto isplaćenom zaposleniku.

POPIS LITERATURE

1. Batinica, M., Blažić, H., 2008, *Porezno opterećenje radne snage u Hrvatskoj // The new real boss - Studentski radovi*, 2, Zagreb, str. 3
2. Blažić, H., 2010, *Porezno opterećenje plaća u RH: međunarodna usporedba, Računovodstvo i porezi u funkciji gospodarskog razvoja Hrvatske*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 65-70
3. Blažić, H. (2006), *Usporedni porezni sustavi : Oporezivanje dohotka i dobiti*. [online]. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:192:898846>
4. Bratić, V., Urban, I. (2006): *Porezni izdaci u Hrvatskoj*, Financijska teorija i praksa, Institut za javne financije, Zagreb. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/8380>
5. Deskar-Škrbić, M., Šimović, H. (2014): *Porezna politika Milanovićeve vlade od 2012. do 2014.*, Političke analize, Vol. 5, No. 20, str. 24. [online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/147460> [srpanj 2023.]
6. Dolenc, P., Vodopivec, M. (2005): *Porezni klin u Sloveniji: međunarodna usporedba i preporuke za ekonomsku politiku*, Financijska teorija i praksa, Vol.29 No 3., str. 294. [online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/5679> [srpanj 2023.]
7. Državni zavod za statistiku [online]. Dostupno na: <https://www.dzs.hr/>
8. European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, (2022) *Taxation trends in the European Union : data for the EU Member States, Iceland, Norway : 2022 edition*. Publications Office of the European Union [online]. Dostupno na: <https://data.europa.eu/doi/10.2778/417176>
9. Europska komisija [online]. Dostupno na: https://europa.eu/economy_finance/db_indicators/tab/#
10. Eurostat (2023): *Database of Living Conditions and Welfare, Social Protection Receipts, Receipts by Type*
11. Grdović Gnip, A., Tomić, I. (2010): *Koliko duboko ruka države zadire u džep radnika? Hrvatska vs. Europska unija*, Financijska teorija i praksa 34 (2). Institut za javne financije [online]. Dostupno na: <https://repozitorij.ijf.hr/islandora/object/ijf%3A58/datastream/FILE0/view>
12. Hrvatska obrtnička komora (2020.): *Porezne promjene od 1. siječnja 2020. godine* [online]. Dostupno na: <https://www.hok.hr/obavijesti/porezne-promjene-od-1-siječnja-2020-godine>

13. Hrvatska obrtnička komora (2021.): Porezne promjene od 1. siječnja 2021. godine [online]. Dostupno na: <https://www.hok.hr/novosti-iz-hok/promjene-poreznih-zakona-u-2021-godini>
14. Jelčić, B. (1998): *Porezni sustav i porezna politika*, Informator d.d., Zagreb
15. Jelčić, B. (2001): *Javne financije*, RRIF, Zagreb
16. Kesner-Škreb, M. (1999). 'POREZNA POLITIKA I GOSPODARSKI RAST', *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 9(73), str. 62-121. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/19374>
17. Kesner-Škreb, M. (2003): Doprinosi za socijalno osiguranje, *Financijska teorija i praksa* 27 (2) str. 271-273. [online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/8943>
18. Kesner-Škreb, M. (2004): *Porez na dohodak*, *Financijska teorija i praksa* 28 (1) [online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/8908>
19. Kesner-Škreb, M., Kuliš, D. (2010): *Porezni vodič za građane*, drugo promijenjeno izdanje, str. Institut za javne financije, Zagreb, str. 27. [online]. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:242:940980>
20. Kolmar, M. (2007), "Beveridge versus Bismarck Public-pension Systems in Integrated Markets", *Regional Science and Urban Economics* 37, 649–69.
21. Mijatović N. (2006): Sustav socijalnog osiguranja i problemi njegova financiranja, str. 1632. - 1633.
22. Mijatović, N. (2007): *Razmatranje teorijskih pristupa osnovnim institutima uređenja oporezivanja dohotka*, pregledni rad, *Revija za socijalnu politiku*, Vol. 14, No. 3-4 [online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/30327>
23. Nestić, D. (1998): *Tržište rada i oporezivanje: smanjenjem doprinosa protiv nezaposlenosti*, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, broj 63. [online]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/31117>
24. OECD (2023): Taxing wages 2023
25. Odluka o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2002 (NN 13/2003)
26. Odluka o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007 (NN 58/07 i 72/07)
27. Peace Innovation Institute (2020). USPOREDBA MODELA ZDRAVSTVENE SKRBI I NJIHOVE ULOGE U ODGOVORU NA COVID-19. Dostupno na: <https://www.peaceinnovation.com/blog/comparing-healthcare-models-and-their-role-in-the-covid-19-response>

28. Porezna uprava [online]. Dostupno na: https://www.porezna-uprava.hr/porezna_konkurentnost_bi/Stranice/Oporezivanje-rada.aspx
29. Rogers., J., Philippe., C. (2020). The Tax Burden of Typical Workers in the EU - 2020, Eleventh edition, [online]. Dostupno na: <https://www.institutmolinari.org/2020/07/18/the-tax-burden-of-typical-workers-in-the-eu-28-2020>
30. Šimović, H., Deskar-Škrbić, M. (2015.), *Učinak promjena poreznih stopa na porezno opterećenje rada u Hrvatskoj*
31. Šimurina, N., ..et al. (2012): *Javne financije u Hrvatskoj*, Ekonomski fakultet Zagreb
32. Urban, I. (2022) 'Porezno opterećenje dohotka od rada za mlade osobe', *Osvrti Instituta za javne financije*, 16(128), str. 1-14. [online.] Dostupno na: <https://doi.org/10.3326/ao.2022.128>
33. Zakon o doprinosima za socijalno osiguranje, NN 106/18 , dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima>
34. Zakon o porezu na dohodak, pročišćeni tekst, NN 115/16, 106/18, na snazi od 01.01.2023. [online]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/85/Zakon-o-porezu-na-dohodak>

POPIS TABLICA

Tablica 1. Promjene poreznih zakona u 2021. godini	12
Tablica 2. Obilježja poreznih obveznika, prema metodologiji OECD-a.....	15
Tablica 3. Stope doprinosa iz i na plaću.....	21
Tablica 4. Prihodi socijalnog osiguranja po vrstama (postotak ukupnih prihoda)	24
Tablica 5. Prosječna mjesečna neto i bruto plaća za svibanj 2023. godine.....	27
Tablica 6. Izračun poreznog klina u Hrvatskoj 2022. godine za hipotetskog zaposlenika samca	30
Tablica 7. Porezni klin u Republici Hrvatskoj po tipovima kućanstava, 2022.	31
Tablica 8. Usporedba ukupnog poreznog klina u 2022. godini (% troškova rada)	37

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Prosječna isplaćena plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske u razdoblju 2013.-2022. (u hrvatskim kunama).....	26
Grafikon 2. Prosječne mjesečne neto i bruto plaće za svibanj 2023. godine prema NKD-u 2007.	28
Grafikon 3. Dekompozicija prosječnog poreznog klina (u %).....	33
Grafikon 4. Porezni klinovi za samca s 50% i 67% prosječne plaće, bez djece, 2021.....	34
Grafikon 5. Porezni klin za samca s 50% prosječne plaće, bez djece	35
Grafikon 6. Izdaci poslodavca za isplaćen 1 euro zaposleniku u zemljama Europske unije u 2020. godini (uključujući Ujedinjeno Kraljevstvo).....	39

ŽIVOTOPIS

Osobne informacije

Ime i prezime : Tina Klasić

Datum i mjesto rođenja : 05.01.2000., Zabok

E-mail adresa : tina.klasic@gmail.com

Broj mobitela : +385919538232

Obrazovanje :

2018.-2023. Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet

Integrirani preddiplomski i diplomski studij Poslovna ekonomija – smjer Financije

2014.-2018. Prirodoslovno-matematička gimnazija, Srednja škola Krapina

Radno iskustvo

Rujan 2022. - veljača 2023. Student u sektoru prodaje članstva, Erste Card Club d.o.o.

Kontaktiranje klijenata, analiza Izjava o stvarnom vlasniku poslovnog subjekta te usporedba s podacima u Sudskom registru i Registru stvarnih vlasnika

Kolovoz 2021. - studeni 2021. , Veljača 2021. - ožujak 2021. Student u odjelu računovodstva, Globalna hrana d.o.o.

Knjiženje blagajničkih zapisa, ulaznih i izlaznih faktura, izrada tablica u Excelu

Strani jezici

Engleski jezik (C1)

Njemački jezik (B1)

Osobne vještine

Izvršno korištenje MS Office alata (Excel, Word, Outlook)